

**PLAN VAN AANPAK
VOOR DE IN 2025
GEPLANDE EVALUATIES VAN
HET KENNISCENTRUM
DATA & MAATSCHAPPIJ
EN HET BURGERWETENSCHAPS-
COMMUNICATIEPROGRAMMA
AMAI!**

Afdeling Strategie en Coördinatie
Afdeling Ondernemen en Innoveren

Inhoud

Inhoud.....	2
1. Beleidscontext.....	4
1.1. Vlaams beleidskader.....	4
1.1.1. W&I-decreet.....	4
1.1.2. Beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024.....	6
1.1.3. Beleidsbrieven en beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT).....	6
1.1.4. Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030.....	7
1.2. Federaal beleidskader.....	8
1.3. Europees beleidskader.....	9
2. Het Kenniscentrum Data & Maatschappij en het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”.....	11
2.1. Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie.....	11
2.2. Het Kenniscentrum Data & Maatschappij.....	12
2.2.1. Oprichting van het Kenniscentrum.....	12
2.2.2. Convenant 2021-2025.....	13
2.3. Het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”.....	17
3. Aanleiding voor de evaluatie van het Kenniscentrum.....	21
4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten.....	23
4.1. Uitgangspunten voor evaluaties vanaf 2020.....	23
4.2. Doelstellingen, evaluatiedimensies en beoogde resultaten.....	23
4.2.1. Doelstellingen van de evaluatie (zoals vastgelegd in de regelgeving).....	23
4.2.2. Evaluatiedimensies.....	24
4.2.3. Beoogde resultaten van de evaluatie.....	24
5. Evaluatieluiken.....	28
5.1. Evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel).....	28
5.1.1. Ex-postevaluatie.....	28
5.1.2. Ex-ante-evaluatie.....	29
5.1.3. Conclusies en aanbevelingen.....	30
5.2. Evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma.....	31
5.2.1. Ex-postevaluatie.....	31
5.2.2. Ex-ante-evaluatie.....	32
5.2.3. Conclusies en aanbevelingen.....	33
6. Onderdelen en aanpak van de evaluatie.....	34
6.1. Methodologieën.....	34
6.2. Evaluatieproces/-procedure.....	34
6.2.1. Bronnen.....	34
6.2.2. Evaluatoren.....	35
6.2.3. Begeleiding van de evaluatie/evaluatieproces.....	36
6.2.4. Nazorg.....	37
6.2.5. Planning.....	37
7. Informeren van en communiceren met het evaluatievoorwerp.....	39
8. Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie.....	40
8.1. Beschikbare documenten.....	40

9. Gebruik en verspreiding van de evaluatieresultaten	41
A. Leidraad/Richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van de 2025 evaluatie van het Kenniscentrum Data & Maatschappij.....	42
A.1. Inleiding.....	42
A.2. Context voor het opstellen van de zelfevaluatie.....	42
A.3. Richtlijn/Leidraad voor het opstellen van de zelfevaluatie.....	43
A.3.1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (2019/2021-2025).....	43
A.3.2. Inhoud van de ex-antezelfevaluatie (2026-2030).....	46
B. Leidraad/Richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van (de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”.....	48
B.1. Inleiding.....	48
B.2. Scope van de in 2025 geplande evaluatie.....	48
B.3. Context voor het opstellen van de zelfevaluatie.....	49
B.4. Richtlijn/Leidraad voor het opstellen van de zelfevaluatie.....	49
B.4.1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (2020-2024/2025).....	50
B.4.2. Inhoud van de ex-antezelfevaluatie (2025/2026-2030).....	52

1. Beleidscontext

Op 24 mei 2019 keurde de Vlaamse Regering de oprichting van **het Kenniscentrum Data & Maatschappij** (hierna: “**het Kenniscentrum**”) goed in uitvoering van een van de acties onder de pijler “flankerend beleid gericht op bewustmaking, opleiding en ethische omkadering” van het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie (AI) (zie sectie 2.1 hieronder). Het doel van het Kenniscentrum is om expertise rond de maatschappelijke impact van AI op te bouwen, te integreren en te laten doorstromen naar diverse doelgroepen in Vlaanderen. Verder vervult het Kenniscentrum ook een monitorings- en validatiefunctie, verstrekt het onafhankelijk advies aan actoren uit de private en publieke sector en ontplooit het initiatieven gericht op het verhogen van het publieke bewustzijn rond AI.

Van het Kenniscentrum wordt verwacht dat het bijdraagt aan de realisatie van de beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid (cf. artikel 4 van het convenant 2021-2025 tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest, zie sectie 2.2.2 hieronder). Concreet wordt het werkingskader van het Kenniscentrum bepaald door:

1. Het W&I-decreet
2. De beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024
3. De beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT) 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024
4. Het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie
5. De nota aan de Vlaamse Regering betreffende de opstart van het Kenniscentrum Data & Maatschappij
6. De nota aan de Vlaamse Regering betreffende het werkjaar 2020 van het Kenniscentrum Data & Maatschappij
7. Het geldende Vlaamse wetenschapscommunicatiebeleid
8. De meerjarenstrategie

In wat volgt worden de belangrijkste onderdelen van dit werkingskader in meer detail toegelicht: het W&I-decreet (zie sectie 1.1.1), de beleidsnota (zie sectie 1.1.2), de BBT's 2020-2024 (zie sectie 1.1.3) en het wetenschapscommunicatiebeleid (zie sectie 1.1.4). De documenten en nota's van dit werkingskader die specifiek betrekking hebben op (de opstart en invulling van) het Kenniscentrum (incl. het Vlaams Beleidsplan AI) en de meerjarenstrategie komen aan bod in hoofdstuk 2 hieronder. Vervolgens wordt ingegaan op enkele recente federale en Europese beleidsontwikkelingen (zie secties 1.2 en 1.3 hieronder) die eveneens van belang zijn voor (de activiteiten van) het Kenniscentrum.

1.1. VLAAMS BELEIDSKADER

1.1.1. W&I-decreet

Eind 2020 werd een wijziging doorgevoerd aan het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (hierna: het W&I-decreet¹). Deze wijziging resulteerde in een nieuw hoofdstuk (hoofdstuk VIII) waarin de erkenning en strategische doelstellingen (afdeling 1), het bestuur en de werking (afdeling 2), het convenant

¹ Het W&I-decreet kan [hier](#) geraadpleegd worden.

(afdeling 3), de subsidie (afdeling 4) en de evaluatie (afdeling 5) van het Kenniscentrum zijn vastgelegd.

Artikel 63/13/1 machtigt de Vlaamse Regering ertoe om over te gaan tot de erkenning van een Kenniscentrum Data & Maatschappij dat opgericht wordt door een consortium van instellingen uit het hoger onderwijs. Conform artikel 63/13/2 dient het Kenniscentrum in te spelen op het disruptieve karakter van artificiële intelligentie. Hiertoe zijn volgende vijf strategische doelstellingen vastgelegd in het W&I-decreet:

- 1° Een breed gedragen co-design approach voor het uittekenen van AI-beleid.
- 2° Het stimuleren van het maatschappelijk debat rond acceptatie van de technologie.
- 3° Het aanleveren van *thought leadership* over zowel maatschappelijke als economisch aanvaardbare ontwikkelingstrajecten voor AI.
- 4° De identificatie en validatie van belangrijke menselijke factoren in de ontwikkeling van AI.
- 5° De ontwikkeling van juridische kaders en richtsnoeren voor beleidsmakers en bedrijven.

Op basis van deze vijf strategische doelstellingen dient het Kenniscentrum een vijfjarenplanning op te stellen bij het afsluiten van het convenant en wordt jaarlijks een jaarplanning opgemaakt (art. 63/13/3). De voortgang van de activiteiten van het Kenniscentrum wordt opgevolgd door een stuurgroep waarvan de samenstelling en taakstelling worden vastgelegd in het convenant (artikel 63/13/4).

De Vlaamse Regering en een consortium van instellingen uit het hoger onderwijs kunnen conform artikel 63/13/5 voor de organisatie van het Kenniscentrum een vijfjaarlijks convenant afsluiten waarin ten minste volgende elementen zijn opgenomen:

- 1° De modaliteiten waaronder de Vlaamse Regering de subsidies verleent.
- 2° De strategische en operationele doelstellingen² van het consortium.³
- 3° De regels voor de meting en de opvolging ervan.
- 4° De betalingsregels voor de jaarlijkse subsidie.
- 5° De financiële bepalingen over de aanwending van de subsidies en de reservevorming.
- 6° Een rapporteringsmechanisme en een mechanisme dat bestemd is voor de opvolging van de werking.
- 7° De maatregelen in geval van niet-naleving van het convenant.
- 8° De gevallen waarin en de wijze waarop het convenant tijdens de looptijd ervan kan worden gewijzigd.
- 9° De duur en de opzeggings- en verlengingsmogelijkheden van het convenant.
- 10° De samenwerkingsovereenkomst tussen de partners uit het consortium.

Tot slot stelt artikel 63/13/7 dat de Vlaamse Regering erover moet waken dat de activiteiten van het Kenniscentrum worden geëvalueerd vóór het verstrijken van het lopende convenant aan de hand van de strategische en operationele doelstellingen die zijn vastgelegd in het convenant.

² De omschrijving van de strategische doelstellingen in het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum is verschillend van deze in artikel 63/13/2 van het W&I-decreet. Bovendien worden in het convenant geen operationele doelstellingen vermeld. Een gedetailleerd beschrijving van (de inhoud van) het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum is beschikbaar in sectie 2.2.2.

³ In artikel 63/13/5, 2° wordt in plaats van het consortium (van instellingen uit het hoger onderwijs) “de Instelling” vermeld.

1.1.2. Beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024

De beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024⁴ bevat de grote strategische keuzes van de Vlaamse Regering op het vlak van economie, wetenschapsbeleid en innovatie voor de legislatuur 2019-2024, waarbij de nota de visie weergeeft van de functioneel bevoegd minister en dit uitgaande van het regeerakkoord⁵ van de Vlaamse Regering 2019-2024.

Het begrip “Artificiële Intelligentie” – waarrond het Kenniscentrum inhoudelijke expertise dient op te bouwen – komt meermaals aan bod in het regeerakkoord. Concreet worden innovatie en digitale transformatie door de Vlaamse Regering als speerpunt naar voren geschoven voor de legislatuur 2019-2024. Zo stelt het regeerakkoord onder meer dat *“Vlaanderen smaakmaker en voortrekker moet worden op het vlak van toepassingen in de nieuwe data-economie en artificiële intelligentie.”* Om dit doel te bereiken, wil de Vlaamse Regering verder bouwen op een belangrijk initiatief voor een missiegericht innovatiebeleid dat in de vorige legislatuur 2014-2019 in overleg met economische en maatschappelijke actoren werd opgezet, met name het Vlaams Beleidsplan AI.⁶ Net zoals in het regeerakkoord, komt de term “Artificiële Intelligentie” meermaals voor in de beleidsnota. Concreet wordt in de beleidsnota een Vlaamse *“agenda voor digitaal ondernemen en innoveren”* vooropgesteld *“om toponderzoekers en de digitale economie te helpen om internationaal een voorsprong uit te bouwen, waarbij men onder meer beoogt om AI sneller en verantwoord te implementeren in het bedrijfsleven en de brede maatschappij.”*

Dit project wordt vervolgens in meer detail uitgewerkt in de beleidsnota onder de rubriek “Transversale strategische doelstellingen” en meer bepaald onder de doelstelling “Succesvol ondernemen in een digitale samenleving”. Net zoals in het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024 wordt het Vlaams Beleidsplan AI vermeld als een voorbeeld van een belangrijk initiatief voor een missiegericht innovatiebeleid dat in overleg met economische en maatschappelijke actoren werd opgezet. Onder deze doelstelling wordt o.a. vermeld dat *“we met het economisch en innovatiebeleid een centrale verantwoordelijkheid opnemen in het geïntegreerd plan voor de doorgedreven digitalisering in Vlaanderen en de valorisatie van artificiële intelligentie.”* Verder vermeldt de beleidsnota dat men via het Vlaams Beleidsplan AI *“invulling geeft aan onze ambitie om in dit strategisch domein via onderzoek, praktische toepassingen bij bedrijven en flankerende maatregelen, Vlaanderen op de wereldkaart te zetten.”*

De uitbouw van het Kenniscentrum Data & Maatschappij – een samenwerkingsverband tussen de Vrije Universiteit Brussel, Universiteit Gent en KU Leuven – wordt expliciet vermeld in de beleidsnota met als doel *“de ethische aspecten rond AI te belichten en waarvan de expertise ingezet kan worden op vraag van bedrijven, overheden en de politiek.”*

1.1.3. Beleidsbrieven en beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT)

Naast de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 vormen de beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT) sinds 2020 mee het algemeen kader voor het beleid inzake Economie, Wetenschap en Innovatie. In deze jaarlijkse BBT's worden de beleids- en

⁴ De beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie kan [hier](#) geraadpleegd worden.

⁵ Het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024 kan hier geraadpleegd worden. Het Kenniscentrum wordt niet vermeld in het regeerakkoord.

⁶ In de verschillende beleidsdocumenten (o.a. het regeerakkoord, de beleidsnota en de BBT's) worden de termen “beleidsagenda”, “beleidsprogramma” en “beleidsplan” door elkaar gebruikt. In wat volgt, zal de term “Vlaams Beleidsplan AI” worden gebruikt.

begrotingsprioriteiten voor het volgende jaar toegelicht.⁷ In wat volgt, wordt enkel ingegaan op de passages die specifiek gelinkt zijn aan het flankerend beleid(sluik) van het Vlaams Beleidsplan AI en het Kenniscentrum in het bijzonder.

In de BBT voor het begrotingsjaar 2020 wordt het Kenniscentrum niet expliciet vermeld, maar wordt – naast de budgettaire aspecten – wel verwezen naar het Vlaams Beleidsplan AI (zie sectie 2.1 hieronder). Concreet stelt de BBT dat dit beleidsplan uit drie delen bestaat: (1) versterken top AI-onderzoek in Vlaanderen; (2) implementatie in het Vlaamse bedrijfsleven; en (3) flankerend beleid gericht op bewustmaking, opleiding en ethische omkadering.

In de BBT voor het begrotingsjaar 2021 wordt ingegaan op de uitvoering van het Vlaams Beleidsplan AI met als doel *“maximaal rugwind te bieden aan Vlaamse onderzoekers, bedrijven en burgers in dit cruciale innovatieve domein”*. De drie luiken van het plan – gericht op (1) top strategisch basisonderzoek, (2) het begeleiden van bedrijven en (3) flankerende maatregelen – komen in 2021 op kruissnelheid. Concreet omvatten de flankerende maatregelen *“initiatieven die de eerste twee luiken ondersteunen, zoals het voorzien van opleidingen via de Vlaamse AI-Academie, het Kenniscentrum Data en Maatschappij dat werkt rond data, AI en ethiek, en initiatieven rond wetenschapscommunicatie”*. Wat het budgettaire aspect betreft, wordt in een apart begrotingsartikel 750.000 euro voorzien voor het Kenniscentrum. Inhoudelijk vermeldt de BBT dat het Kenniscentrum *“expertise opbouwt omtrent de ethische, juridische en maatschappelijke impact van AI en datagedreven toepassingen, deze vertaalt naar praktische richtlijnen en deze laat doorstromen naar diverse belanghebbenden in Vlaanderen”*. Verder is het ook de bedoeling dat het Kenniscentrum een dienstenaanbod opbouwt voor intermediaire en overheidsorganisaties om hen te begeleiden in correct gebruik van AI en datagedreven toepassingen.

De tekst uit de BBT voor het begrotingsjaar 2022 sluit nauw aan bij de bepalingen uit de BBT voor het begrotingsjaar 2021. Er wordt verduidelijkt dat het Kenniscentrum een samenwerking tussen VUB (imec-SMIT), KU Leuven (CiTiP) en UGent (imec-MICT) betreft. Verder vermeldt de BBT dat binnen de flankerende maatregelen van het Vlaams Beleidsplan AI het wetenschapscommunicatieprogramma “amai” (zie sectie 2.3 hieronder) in 2020 werd opgestart. De opzet van dit programma is om burgers te betrekken bij de ontwikkeling van AI door hen met domeinexperts en AI-experts samen te brengen rond actuele thema’s zoals klimaat & milieu, mobiliteit, gezondheid en werk. In 2021 werden aan de hand van een intensief consultatietraject vier AI-projecten geselecteerd die gerealiseerd zullen worden in 2022.

In de beleids- en begrotingstoelichting voor de begrotingsjaren 2023 en 2024 worden geen nieuwe elementen aangebracht aan het begrotingsartikel dat betrekking heeft op het Kenniscentrum.

1.1.4. Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030

Wetenschapscommunicatie wil *“op een (inter)actieve manier over wetenschap informeren en in dialoog treden met alle betrokkenen via het quadruple-helix-model waarbij kennisinstellingen, overheid, ondernemingen en burgers met elkaar in dialoog treden met verschillende bedoelingen”*. De overheid neemt hierbij een faciliterende rol op zodat kennisinstellingen de resultaten van hun

⁷ Behalve de BBT's die de beleids- en begrotingsprioriteiten voor een bepaald begrotingsjaar toelichten, zijn er ook BBT's die een stand van zaken geven over de uitvoering van de begroting en BBT's die toelichting geven bij begrotingsaanpassingen. De BBTS voor begrotingsjaren 2020-2024 zijn beschikbaar via volgende linken: [BBT 2020](#), [BBT 2021](#), [BBT 2022](#), [BBT 2023](#) en [BBT 2024](#).

wetenschappelijk onderzoek effectief met de burgers en/of ondernemers delen. Verder heeft wetenschapscommunicatie ook als doel om het maatschappelijk debat over wetenschap en bepaalde wetenschappelijke evoluties te faciliteren en te stimuleren, om antwoorden te bieden op de bezorgdheden van burgers bij nieuwe evoluties (zoals o.a. artificiële intelligentie), alsook om aandacht te hebben voor de ethische aspecten van de wetenschapsbeoefening.

Het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030⁸ heeft als ambitie om de dialoog tussen wetenschap en maatschappij te stimuleren. Hiertoe zijn volgende vier strategische doelstellingen vastgelegd:

1. Vlaanderen op de kaart zetten als topregio op het vlak van wetenschap, technologie en innovatie.
2. Het brede publiek duidelijk, eenvoudig en genuanceerd informeren over de voortgang en de doorbraken in deze domeinen.
3. Iedereen sensibiliseren voor het maatschappelijk, economisch en cultureel belang van wetenschappen en technologie.
4. Jongeren stimuleren tot studie- en beroepskeuzes in STEM-richtingen.

Deze strategische doelstellingen zijn vervolgens vertaald in volgende vijf beleidsdoelstellingen:

1. Stimuleren van de instroom van jongeren in STEM-studierichtingen en -beroepen in complementariteit met de STEM-agenda 2030.⁹
2. Het versterken van kennis van wetenschap en innovatie om zo extra maatschappelijk draagvlak te creëren.
3. Het versterken van de uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen.
4. Burgers actief laten participeren aan wetenschappelijk onderzoek.
5. Intensievere afstemming tussen het Departement EWI, VLAIO en het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO)¹⁰ op vlak van wetenschapscommunicatie.

Om deze doelstellingen te realiseren wordt er versterkt ingezet op de samenwerking met de structurele partners wetenschapscommunicatie (met en zonder convenant) en projectpartners, alsook binnen de overheid tussen het Departement EWI, VLAIO en FWO. Het beleidsplan stelt eveneens dat bijkomende inspanningen gedaan zullen worden om burgers te betrekken bij burgerwetenschapscommunicatieprojecten zoals “amai!”.¹¹ Door burgers actief te betrekken bij het ontwikkelen van oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen – waarover vaak maatschappelijk debat is – wordt het draagvlak voor die oplossingen ook vergroot.

1.2. FEDERAAL BELEIDSKADER¹²

Ook de federale overheid wil de kansen die AI biedt ten volle benutten en ambieert voor België om een koploper te zijn binnen de Europese en wereldeconomie door het bevorderen van de

⁸ Het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030 is [hier](#) beschikbaar.

⁹ De STEM-agenda 2030 kan [hier](#) geraadpleegd worden.

¹⁰ Meer informatie over de initiatieven van het FWO op vlak van wetenschapscommunicatie zijn [hier](#) beschikbaar.

¹¹ In Vlaanderen valt Citizen Science of burgerwetenschappen onder de noemer van wetenschapscommunicatie.

¹² Meer informatie over het federale AI-beleid en het nationale convergentieplan voor de ontwikkeling van artificiële intelligentie is [hier](#) beschikbaar.

ontwikkeling en toepassing van AI. In 2019 werd hiertoe de eerste AI-strategie van de federale regering “AI4Belgium”¹³ gelanceerd.¹⁴ De vier objectieven van deze AI-strategie zijn:

1. AI (en de implicaties ervan) bovenaan de Belgische (federale en regionale) agenda plaatsen door er bij beleidsmakers op aan te dringen om van AI een van de topprioriteiten te maken in aanvulling op lopende initiatieven.
2. Het publieke debat inspireren over de te nemen acties door het ondersteunen van het publiek om het belang van AI (en de implicaties ervan) te begrijpen.
3. De ontwikkeling en toepassing van mensgerichte AI aanmoedigen.
4. Een eerste versie aanbieden van een overkoepelende Belgische AI-strategie door alle relevante stakeholders op één lijn te brengen.

Vervolgens werd in november 2022 op federaal niveau een ambitieus “nationaal convergentieplan voor de ontwikkeling van artificiële intelligentie” goedgekeurd. Dit plan bouwt voort op de aanbevelingen van AI4Belgium uit 2019 en is afgestemd op de reeds bestaande AI-strategieën van de Belgische regio's. Het streeft naar synergieën tussen de verschillende bestuursniveaus en de publieke en private sector. Concreet werden negen doelstellingen (incl. actiepunten) geformuleerd om van België een “Smart AI Nation” te maken:

1. Betrouwbare AI bevorderen.
2. De cyberveiligheid waarborgen.
3. Het concurrentievermogen en de aantrekkingskracht van België versterken door middel van AI.
4. Een data gestuurde economie en een performante infrastructuur ontwikkelen.
5. AI staat centraal binnen de gezondheidszorg.
6. In dienst van een duurzame mobiliteit.
7. Het milieu beschermen.
8. Betere en levenslange opleidingen voorzien.
9. Burgers betere diensten en bescherming bieden.

1.3. EUROPEES BELEIDSKADER¹⁵

De Europese Commissie erkent eveneens dat AI de komende decennia een enorme impact zal hebben op de manier waarop mensen zullen werken en leven. Sinds 2019 werden daarom verschillende (digitale) strategieën en wetgevende kaders uitgewerkt die de Europese digitale toekomst moeten vormgeven zoals de strategie “A Europe fit for the digital age”¹⁶, de “Coordinated

¹³ Meer informatie over het federale AI-beleid (AI4Belgium) is [hier](#) beschikbaar.

¹⁴ In navolging van AI4Belgium werd in 2019 de AI4Belgium-coalitie gelanceerd bestaande uit volgende partners: federale overheidsdienst Begeleiding en Ondersteuning (FOD BOSA), [Agoria](#), [Be Central](#), [The Beacon](#), [AI Network](#) en BeNeLux Vereniging voor Kunstmatige Intelligentie ([BNVKI](#)). Sindsdien hebben tal van andere actoren het initiatief vervoegd of werken ze ermee samen zoals het Kenniscentrum Data & Maatschappij. De coalitie streeft ernaar om de AI-actoren en -initiatieven in België zoveel mogelijk bijeen te brengen.

¹⁵ Meer gedetailleerde informatie over (de totstandkoming van) het Europese wetgevende kader inzake AI kan [hier](#) geraadpleegd worden.

¹⁶ Meer informatie over de prioriteit “A Europe fit for the digital age” van de Europese Commissie is [hier](#) beschikbaar.

Plan on AI”¹⁷, de “AI Act”¹⁸, de “Data Act”¹⁹, de “Digital Services Act”²⁰, enz. In wat volgt wordt specifiek ingegaan op de strategieën en regelgeving die belangrijk zijn voor het Europese AI-beleid.

De Europese Commissie begrijpt de talrijke potentiële voordelen van AI (o.a. betere gezondheidszorg, betere democratische processen, snellere besluitvorming, bevordering van cyberveiligheid, enz.), maar wijst tegelijkertijd op mogelijke risico's. Met de introductie van de Europese AI-strategie bestaat het beleid erin om van de Europese Unie een AI-hub van wereldniveau te maken, waarbij wordt gewaarborgd dat AI mensgericht en betrouwbaar is. Deze doelstelling vertaalt zich in een duidelijke visie op AI die een ecosysteem voor excellentie en een ecosysteem van vertrouwen voor AI omvat door middel van concrete regels en acties.²¹

Maatschappelijk verantwoorde AI is de speerpunt van de Europese AI-strategie. De Europese aanpak van AI is met andere woorden gericht op excellentie en vertrouwen met als doel het stimuleren van de onderzoeks- en industriële capaciteit en het waarborgen van de veiligheid en de fundamentele rechten. Hiertoe stelde de Europese Commissie in april 2021 haar AI-pakket voor dat o.a. volgende onderdelen omvat:

1. Een mededeling over het bevorderen van een Europese AI-aanpak.²²
2. Een evaluatie van het gecoördineerde plan²³ inzake AI (met de EU-lidstaten).
3. Een voorstel voor een regelgevingskader inzake AI (“AI Act”)²⁴ en een AI-impact-assessment²⁵.

Na uitgebreide onderhandelingen werd in december 2023 een politiek akkoord bereikt over de AI Act (of AI-wet) die uiteindelijk in werking is getreden op 1 augustus 2024. De AI Act is het eerste rechtskader inzake AI dat de risico's van AI aanpakt en Europa in staat moet stellen om wereldwijd een leidende rol te spelen. Met andere woorden, het doel van de AI-wet is het bevorderen van betrouwbare AI in Europa en daarbuiten door ervoor te zorgen dat AI-systemen de grondrechten, veiligheid en ethische beginselen respecteren en door de risico's van zeer krachtige en impactvolle AI-modellen aan te pakken. In de AI Act worden vier verschillende risiconiveaus gedefinieerd voor AI-systemen: minimaal risico, beperkt risico, hoog risico, onaanvaardbaar risico. De verschillende AI-systemen zijn onderworpen aan specifieke verplichtingen/regels voordat deze (al of niet) op de markt gebracht kunnen worden.

In het kader van de inwerkingtreding van de AI Act, richtte de Europese Commissie in mei 2024 ook het “AI Office” op. Dit orgaan is binnen de structuren van DG CNECT ondergebracht en centraliseert het merendeel van het AI-beleid van de Europese Commissie. De AI Office zal waken over de implementatie en handhaving van de AI Act, de tenuitvoerlegging van het Europese gecoördineerd plan inzake AI overzien, het Europees O&I-beleid inzake AI coördineren en de Europese Unie op het vlak van extern AI-beleid vertegenwoordigen.

¹⁷ European Commission (2021). [Coordinated Plan on Artificial Intelligence](#).

¹⁸ Meer informatie over de AI Act is [hier](#) beschikbaar.

¹⁹ Meer informatie over de Data Act is [hier](#) beschikbaar.

²⁰ Meer informatie over de Digital Services Act is [hier](#) beschikbaar.

²¹ European Commission (2020). [White paper on AI: a European approach to excellence and trust](#).

²² European Commission (2021). [Communication on Fostering a European approach to AI](#).

²³ Zie voetnoot 17.

²⁴ Zie voetnoot 18.

²⁵ European Commission (2021). [Impact assessment of the regulation on artificial intelligence](#).

2. Het Kenniscentrum Data & Maatschappij en het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”

2.1. VLAAMS BELEIDSPLAN ARTIFICIËLE INTELLIGENTIE

Met het Vlaams Beleidsplan Artificial Intelligence (AI) 2019-2023 – dat op 22 maart 2019 werd goedgekeurd – beoogde de Vlaamse Regering om een bijkomende impuls te geven aan de digitalisering van het Vlaamse bedrijfsleven en aan de adoptie van AI in het bijzonder (VR 2019 2203 DOC.0318). Het beleidsplan vertrekt van een geïntegreerde benadering van de gehele kennisketen van onderzoek tot absorptie in het industrieel en maatschappelijk weefsel. Concreet wordt voor dit grootschalig en langdurig programma rond AI – gericht op onderzoek, implementatie, ethiek, communicatie en opleiding – in een jaarlijkse investering van 32 miljoen euro voorzien.

Het Vlaams Beleidsplan AI 2019-2023 is opgebouwd uit drie complementaire luiken:

1. **Onderzoeksluik:** Strategisch basisonderzoek in AI versterken (12 miljoen euro/jaar)
Vraaggedreven onderzoek en ontwikkeling van generieke AI-methodologieën die kunnen worden gebruikt voor toepassingen in de zorg, de industrie en de overheid.
2. **Implementatieluik:** Implementatie van AI in alle sectoren stimuleren (15 miljoen euro/jaar)
Ondernemingen sensibiliseren, informeren en adviseren over de mogelijkheden van AI, bedrijven begeleiden en ondersteunen bij hun AI-toepassingen en bedrijven ondersteunen die AI-technologie ontwikkelen.
3. **Flankerend beleid(sluik):** Bewustmaking, opleiding, ethisch raamwerk voor AI (5 miljoen euro/jaar)
Richtsnoeren en adviezen inzake juridische, ethische en maatschappelijke aspecten van AI en datatoepassingen aanreiken, kennis over AI vergroten en publieke outreach.

Specifiek wat het flankerend beleid(sluik) betreft, verduidelijkt het beleidsplan dat o.a. voorzien is in de oprichting van een “kenniscentrum ethiek” ten dienste van de actoren actief in het quadruple-helix-model²⁶, met name de overheid, de bedrijfswereld, maatschappelijke actoren, onderwijs en onderzoek en de burger. Dit centrum heeft als doelstelling om proactief internationale trends op te volgen inzake de ethische omgang met AI-technologie in diverse sectoren van biotechnologie over machinebouw tot de voedingsindustrie en reactief een onderbouwd expertenadvies te formuleren op beleidsvragen en uitdagingen die binnen Vlaanderen opduiken bij het gebruik van AI-technologie. Als onderdeel van het flankerend beleids(luik) is eveneens voorzien in de oprichting van de Vlaamse AI-Academie (VAIA) – een samenwerking van alle Vlaamse universiteiten en hogescholen – met als doel om professionals en onderzoekers in Vlaanderen doelgericht te laten bijleren over AI, zodat ze de mogelijkheden ervan herkennen en benutten. Daarnaast worden ook middelen voorzien om initiatieven voor wetenschapscommunicatie rond AI van bestaande actoren te financieren.

Wat de governance betreft, wordt het Vlaams Beleidsplan AI opgevolgd door een overkoepelende AI-stuurgroep die opgezet werd onder leiding van het Departement EWI en het Agentschap Innoveren & Ondernemen (VLAIO) met vertegenwoordiging van relevante stakeholders uit het

²⁶ Meer informatie over (de actoren actief in) het quadruple-helix-model is beschikbaar in de [Speurgids 2023](#) van het Departement EWI.

bedrijfsleven en het onderzoeksveld. Daarnaast beschikken de meeste initiatieven van het flankerend beleid (zoals bv. VAIA, het Kenniscentrum en het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” (zie sectie 2.3 hieronder)) ook over een eigen stuurgroep waarin de relevante actoren vertegenwoordigd zijn. Verder wordt onder impuls van het Departement EWI en VLAIO ook minstens vier keer per jaar een vergadering van de werkgroep implementatie en flankerend beleid georganiseerd.

In 2023 werd een externe evaluatie uitgevoerd van het Vlaams Beleidsplan AI waarbij het onderzoeksluik als uitgangspunt genomen werd (aangezien dit luik van de drie luiken reeds het verst gevorderd was), maar waarbij ook de interactie tussen het onderzoeksluik en de twee andere luiken én het gebruik van een beleidsplan als beleidsinstrument onderzocht werden.²⁷ De evaluatie toonde onder meer de waardevolle impact van het beleidsplan als geheel aan en concludeerde dat het beleidsplan ook in de volgende jaren een relevant beleidsinstrument blijft voor de positie van Vlaanderen inzake AI. Op basis van deze evaluatie besliste de Vlaamse Regering op 22 maart 2024 om het Vlaams Beleidsplan AI voort te zetten voor een volgende vijfjarencyclus (2024-2028) mits enkele bijsturingen (VR 2024 2203 DOC.0387). Specifiek wat het flankerend beleid(sluik) betreft, blijft de situatie voor het Kenniscentrum echter ongewijzigd, aangezien de financiële ondersteuning door de Vlaamse overheid werd vastgelegd in een afzonderlijk vijfjarig convenant (zie sectie 2.2.2 hieronder).

2.2. HET KENNISCENTRUM DATA & MAATSCHAPPIJ

2.2.1. Oprichting van het Kenniscentrum

Naar aanleiding van het Vlaams Beleidsplan AI (zie sectie 2.1 hierboven) werd op 24 mei 2019 de oprichting van het Vlaams Kenniscentrum Data & Maatschappij goedgekeurd (VR 2019 2405 DOC.0828/1). Voor de oprichting werd een subsidie toegekend voor een bedrag van bijna 500.000 euro. Van het Kenniscentrum wordt verwacht dat het de wisselwerking tussen data, AI en de samenleving onderzoekt en streeft naar een zowel maatschappelijk verantwoord, als ethisch en juridisch correct toepassen van AI in Vlaanderen.²⁸ Hiertoe zijn volgende vijf strategische doelstellingen geformuleerd:

1. Een breed gedragen co-design approach voor het uittekenen van AI-beleid;
2. Het stimuleren van maatschappelijke debat rond acceptatie van de technologie;
3. Het aanleveren van thought leadership over zowel maatschappelijk als economisch aanvaardbare ontwikkelingstrajecten voor AI;
4. De identificatie en validatie van belangrijke menselijke factoren in de ontwikkeling van AI;
5. De ontwikkeling van juridische kaders en richtsnoeren voor beleidsmedewerkers en bedrijven.

Om deze strategische doelstellingen te realiseren zijn verschillende activiteiten opgezet, zoals het ondersteunen en opvolgen van AI-innovaties in Vlaanderen door de opbouw van kennis omtrent de maatschappelijke impact van AI; het formuleren van aanbevelingen voor een robuust regelgevingskader dat verantwoorde innovatie ondersteunt; het ontwikkelen van praktische richtsnoeren en validatiemogelijkheden voor Vlaamse bedrijven bij het implementeren van AI-

²⁷ De managementsamenvatting van de evaluatie van 2023 van het Vlaams Beleidsplan AI is [hier](#) beschikbaar.

²⁸ Meer informatie over de taken van het Kenniscentrum en vergelijkbare initiatieven is beschikbaar op de [website](#) van het Kenniscentrum.

toepassingen; het stimuleren van breed interdisciplinair debat in Vlaanderen over de kansen en risico's van AI voor de samenleving; het monitoren en benchmarken van binnen- en buitenlandse beleidsinitiatieven en AI-activiteiten met het oog op maximale afstemming van Vlaamse acties; en het participatief ontwikkelen van een Vlaamse visie die weegt op de Europese agenda.

Deze activiteiten werden vervolgens vertaald in concrete acties uitgewerkt in vier werkpakketten voor het werkingsjaar 2019: “Visieontwikkeling en -onderbouwing”, “Aanbevelingen, richtlijnen en toepassingskaders”, “Sensibilisering en activering van stakeholders” en “Management”. Om de voortgang van (de werkpakketten binnen) het werkplan op te volgen en te evalueren, werden een aantal kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) ontwikkeld, zoals de productie van adviezen en rapporten, (aantal, bereik en reactiviteit van) nieuwsbrieven, blogposts, sociale media, (aantal, deelnemers en tevredenheidsgraad van) workshops en evenementen, bereik en interacties met maatschappelijke actoren, enz.

Gezien de reeds bestaande expertise in Vlaanderen werd ervoor geopteerd om geen nieuw onderzoeksinstituut op te richten, maar om via een centraal gecoördineerd centrum de aanwezige expertise te clusteren. Het Kenniscentrum is met andere woorden opgezet als een centrale hub om kennis en ervaringen rond juridische, maatschappelijke en ethische thema's met betrekking tot AI en datagedreven toepassingen te verzamelen en te communiceren naar bedrijven, de beleidsmakers en het brede publiek. Hiertoe werken drie universitaire onderzoeksgroepen samen: imec-SMIT²⁹ (Vrije Universiteit Brussel), imec-MICT³⁰ (Universiteit Gent) en het Centre for IT & IP Law³¹ (CITIP, KU Leuven). Concreet voert het Kenniscentrum zelf geen onderzoek uit, maar legt het zich toe op de vertaling van onderzoeksresultaten naar bruikbare handgrepen voor het beleid, bedrijfsleven en het brede publiek. De drie universitaire onderzoeksgroepen vertalen dus hun onderzoek naar toegankelijke en praktische rapporten, richtlijnen en toolkits voor de doelgroepen.

Op 10 april 2020 keurde de Vlaamse Regering de algemene opzet, de taakstellingen en werking van het Kenniscentrum voor het werkingsjaar 2020 goed en kende het Kenniscentrum hiertoe een subsidie van bijna 750.000 euro goed voor het werkingsjaar 2020 (VR 2020 1004 DOC.0318). Bovendien is het de bedoeling om vanaf 2020 een recurrente financiering van ongeveer 750.000 euro per kalenderjaar te voorzien om de activiteiten en instrumenten van het Kenniscentrum verder uit te rollen. In het nieuwe werkplan 2020 werden de werkpakketten van het Kenniscentrum herschikt en herbenoemd in vergelijking met werkingsjaar 2019. Concreet bestaat het werkplan 2020 uit volgende werkpakketten: “Management”, “Outreach”, “Dossiers” (o.a. GDPR en AI, ethische richtlijnen in wetgeving, bevoegdheidsverdelingen in België rond gebruik en beheer data) en “Monitor” (d.i. AI-surveys bij burgers en bedrijven).

2.2.2. Convenant 2021-2025

Op 7 mei 2021 keurde de Vlaamse Regering het convenant goed tussen het Vlaamse Gewest en de drie onderzoeksgroepen verbonden aan het Kenniscentrum en dit voor de periode 2021-2025. Om dit mogelijk te maken werd eind 2020 een wijziging aan het W&I-decreet doorgevoerd (zie sectie 1.1.1 hierboven). Concreet stelt artikel 63/13/5 dat de Vlaamse Regering en een consortium van instellingen uit het hoger onderwijs voor de organisatie van het Kenniscentrum een vijfjaarlijks

²⁹ Onderzoeksgroep “Studies in Media, Innovation and Technology” aan de Vrije Universiteit Brussel ([VUB-imec-SMIT](#)).

³⁰ Onderzoeksgroep voor Media, Innovatie en Communicatietechnologie aan UGent ([UGent-imec-MICT](#)).

³¹ Onderzoekscentrum “Centre for IT & IP Law” aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen van de KU Leuven ([KU Leuven-CiTIP](#)).

convenant sluiten waarin o.a. de modaliteiten, de (strategische en operationele) doelstellingen, de regels voor de meting en opvolging, de betalingsregeling en financiële bepalingen, enz. zijn vastgelegd.

Het convenant heeft als doel de samenwerking te regelen tussen de Vlaamse overheid en (de Initiërende Instelling (VUB) die optreedt als coördinator van) het Kenniscentrum voor de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2025. Het convenant legt eveneens de wederzijdse verbintenissen voor de uitvoering van de opdracht door de Initiërende en Deelnemende (KU Leuven en UGent) Instellingen vast, alsook de ondersteuning van de Vlaamse overheid daarvoor. Verder omschrijft het convenant de strategische doelstellingen, voorgestelde acties, werking, partnerschappen, stakeholders, deliverables en de verdeling van de budgetten.

2.2.2.1. *Opdrachten van het Kenniscentrum*

Het doel van het Kenniscentrum is om expertise op te bouwen door ontwikkelingen in AI-innovatie en -beleid in kaart te brengen en de attitude in Vlaanderen bij burgers en ondernemers van zowel kmo's als grote ondernemingen te monitoren, door kennis te delen om het vertrouwen in AI en regulering te bevorderen en duidelijkheid te scheppen, door het werken aan de integratie van kennis in bedrijven, beleid en bij de burgers via co-creatie, enz.

Artikel 6, §1 van het convenant omschrijft de strategische doelstellingen³² van het Kenniscentrum – die elk inspelen op het disruptieve karakter van AI en datagedreven toepassingen – (en worden verder uitgewerkt in de meerjarenstrategie, zie sectie 2.2.2.4 hieronder) als volgt:

1. Informatie en kennis over de ethische, juridische en maatschappelijke aspecten van datagedreven toepassingen en artificiële intelligentie verspreiden. Deze wordt publiek ontsloten zodat er een positieve en proactieve werking ontstaat tussen deze innovaties en onze maatschappij.
2. Structurele initiatieven bevorderen die visievorming versterken en de maatschappelijke en economische kansen van datagedreven toepassingen en AI valoriseren bij overheden, het bedrijfsleven en andere maatschappelijke actoren.
3. Het publieke bewustzijn en het maatschappelijk debat stimuleren over de voor- en nadelen en de maatschappelijke, ethische en juridische aspecten van datagestuurde toepassingen van AI, in alle geledingen van de samenleving.
4. Een netwerk van en een leeromgeving voor belanghebbenden opbouwen en ondersteunen en de onderlinge samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus en actoren versterken.
5. Bijdragen aan de ontwikkeling van juridische kaders en aan richtsnoeren inzake het gebruik en de omkadering van artificiële intelligentie en datagedreven toepassingen voor beleidsmakers, bedrijven, organisaties en werknemers.

De opdrachten van het Kenniscentrum die hieruit voortvloeien (en jaarlijks worden uitgewerkt in het jaarplan, zie sectie 2.2.2.4 hieronder) worden als volgt omschreven in artikel 6, §2 van het convenant:

³² Zoals hoger aangegeven in voetnoot 2, komt de omschrijving van de strategische doelstellingen zoals vastgelegd in het W&I-decreet niet helemaal overeen met deze in artikel 6, §1 van het convenant.

1. Het ondersteunen en opvolgen van AI-innovaties in Vlaanderen door de opbouw en verspreiding van kennis omtrent de maatschappelijke impact van AI (met aandacht voor de democratische, ethische en juridische dimensies); dit doet het Kenniscentrum doorlopend via de jaarlijkse *beleidsmonitor data en maatschappij*.
2. Het formuleren van aanbevelingen voor een robuust regelgevingskader dat verantwoorde innovatie ("responsible innovation") ondersteunt en het ontwikkelen van praktische richtsnoeren en validatiemogelijkheden voor Vlaamse bedrijven bij het implementeren van AI-toepassingen; minimaal driemaal per jaar via *co-creatie van adviezen, richtsnoeren en tools*, doorlopend voor consultaties op de verschillende beleidsniveaus en binnen het *netwerk en leeromgeving*.
3. Het stimuleren van een breed interdisciplinair debat in Vlaanderen over de kansen en risico's van AI voor de samenleving; drie keer per jaar door middel van een publiek panel of evenement, via *outreach en perceptie en acceptatie van data en AI*.
4. Het monitoren en benchmarken van binnen- en buitenlandse beleidsinitiatieven en AI-activiteiten met oog op maximale afstemming van Vlaamse acties; minimaal éénmaal per jaar, via de *beleidsmonitor data en maatschappij*.
5. Het participatief ontwikkelen van een Vlaamse visie die weegt op de Europese agenda, doorlopende opdracht op vraag of op eigen initiatief.
6. Outreach en communicatie naar de doelgroepen via de website, sociale media en nieuwsbrieven waarmee de inhoudelijke doelstellingen hierboven beschreven in Vlaanderen worden uitgedragen. Over deze activiteiten wordt jaarlijks gerapporteerd naar de stuurgroep.

Conform artikel 7 van het convenant kan de Vlaamse overheid via een addendum het Kenniscentrum ook belasten met bijzonder opdrachten die passen binnen de doelstellingen van het Kenniscentrum.

De doelgroepen van het Kenniscentrum zijn: bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en onderzoeksgroepen (artikel 6, §3). Zoals blijkt uit de opdrachten hierboven vervult het Kenniscentrum een belangrijke monitoring- en validatiefunctie en verstrekt het – zowel proactief als op verzoek – onafhankelijk advies aan actoren uit de publieke en private sector. Een belangrijk principe hierbij is dat het materiaal dat aangeleverd wordt, herbruikbaar is voor sectoren en/of beleidsdomeinen waartoe deze actoren behoren³³. Deze brede inzetbaarheid impliceert dus dat de gegeven adviezen openbaar gepubliceerd moeten kunnen worden.

2.2.2.2. Financiële engagementen

Artikel 8 van het convenant stelt dat – onder voorbehoud van de definitieve goedkeuring door het Vlaams Parlement in de uitgavenbegroting – jaarlijks een subsidie van 750.000 euro ingeschreven wordt voor de plichten vermeld in het convenant. Deze bedragen worden jaarlijks –

³³ Het Kenniscentrum verleent met andere woorden geen individueel advies, maar kan enkel reageren op vragen rond ethische en wettelijke omkadering inzake AI en datagedreven toepassingen die komen van een bepaald beleidsdomein of sector en waarvan het antwoord hergebruikt kan worden door andere organisaties. Hierdoor treedt het Kenniscentrum niet in concurrentie met consultancybureaus die meer toegepast advies leveren en blijft de opdracht voor het Kenniscentrum behapbaar.

en voor het eerst in 2022 – vermeerderd met de gezondheidsindex.³⁴ De jaarlijkse uitbetaling van de subsidie gebeurt als volgt: een eerste schijf ten bedrage van 80% wordt uitbetaald binnen 30 kalenderdagen na de ontvangst door het departement van het door de bevoegde minister ondertekende subsidiebesluit en een tweede schijf van 20% wordt uitbetaald binnen 60 kalenderdagen na de goedkeuring door de bevoegde minister van de jaarrekening en het jaarverslag van het vorige werkingsjaar.

Het Kenniscentrum mag maximaal 20% per jaar van de subsidie die in een bepaald jaar werd toegekend, overdragen als reserve naar een volgend werkingsjaar. De totale gecumuleerde reserve mag maximaal 50% van de jaarlijkse subsidie bedragen.³⁵ De centrale beheerskosten en de algemene exploitatiekosten van de Deelnemende Instellingen (overhead) mogen maximum 17% van het totaal aan direct toegekende kosten van het Kenniscentrum bedragen.

2.2.2.3. Opvolging en toezicht

Artikel 10 van het convenant stelt dat de activiteiten van het Kenniscentrum worden opgevolgd door een stuurgroep waarvan de samenstelling wordt goedgekeurd door de bevoegde minister. In de stuurgroep zetelen vertegenwoordigers van overheidswege, vanuit de vakgroepen betrokken bij het Kenniscentrum en vanuit enkele strategische adviesraden (waarnemend). De stuurgroep hanteert bij zijn werkzaamheden een huishoudelijk reglement. Concreet heeft de stuurgroep volgende bevoegdheden: de aansturing en opvolging van de uitvoering van de meerjarenstrategie, de bewaking van het tijds kader en de geïntegreerde werking, het uitbrengen van advies over aanpassingen aan de meerjarenstrategie, het vastleggen van o.a. het ontwerp van jaarplan en ontwerpbegroting en het ontwerp van jaarrekening en jaarverslag, het aanvaarden van bijkomende opdrachten, het aanpassen van de meerjarenstrategie of het jaarplan indien nodig en de beoordeling van het jaarverslag en voorstellen tot mitigerende actie indien doelstellingen niet werden behaald. De stuurgroep komt viermaal per jaar samen.

In de uitvoering van zijn opdrachten laat het Kenniscentrum zich bijstaan door diverse klankbordgroepen. De klankbordgroepen hebben volgende doelstellingen: het monitoren, evalueren en verfijnen van thema's waarop het Kenniscentrum inzet; het samenbrengen van een netwerk van experts die het Kenniscentrum voeden met concrete dossiers; het in kaart brengen van expertise in Vlaanderen met betrekking tot data en maatschappij; en het identificeren en op touw zetten van mogelijke samenwerkingen en synergieën met belanghebbenden in een vroege fase van dossiers.

2.2.2.4. Rapporteringen

Van het Kenniscentrum worden verschillende rapporteringen verwacht die omschreven zijn in artikel 11 van het convenant. Het opstellen van de meerjarenstrategie en het jaarlijks opleveren van het jaarplan (met begroting) en een jaarverslag (met jaarrekening) is de verantwoordelijkheid van de Initiërende Instelling (d.i. VUB, artikel 5 van het convenant).

³⁴ Artikel 8, §2 stelt dat deze bedragen jaarlijks worden vermeerderd met de gezondheidsindex zoals opgenomen in de omzendbrief betreffende de begrotingsinstructies bij de begrotingsopmaak en -controle van het desbetreffende jaar. De referentiedatum voor de indexaanpassing is 1 januari 2022.

³⁵ De reserves opgebouwd tot het jaar 2025, zijnde het laatste jaar van het convenant 2021-2025, worden toegevoegd aan de middelen van het Kenniscentrum voor 2026.

Meerjarenstrategie

De meerjarenstrategie bepaalt de strategie van het Kenniscentrum en bevat de beleidscontext waarin het Kenniscentrum opereert. Deze strategie wordt gebruikt doorheen de werking van het Kenniscentrum, met name bij de ontwikkeling van de jaar- en werkplannen. (Het opstellen en/of aanpassen van) De meerjarenstrategie wordt geadviseerd en goedgekeurd door de stuurgroep van het Vlaams Beleidsplan AI (zie sectie 2.1 hierboven). Eventuele wijzigingen aan de meerjarenstrategie dienen als addendum bij het convenant te worden toegevoegd.

In de meerjarenstrategie 2021-2025 van het Kenniscentrum is o.a. een schets van de beleidscontext inzake AI opgenomen. Vervolgens wordt de strategie van het Kenniscentrum die gebaseerd is op expertise, vertrouwen, duidelijkheid, co-creatie en integratie in meer detail toegelicht en komen ook de doelstellingen en doelgroepen van het Kenniscentrum uitgebreid aan bod (zie ook sectie 2.2.2.1 hierboven).

Jaarplan en begroting

Jaarlijks wordt een indicatieve versie van de begroting met betrekking tot de aanwending van de subsidie voor het daaropvolgend kalenderjaar ingediend bij de bevoegde minister en het Departement EWI. Het jaarplan (ook wel werkplan genoemd) en de begroting worden vervolgens goedgekeurd door de stuurgroep en meegedeeld aan de stuurgroep van het Vlaams Beleidsplan AI (zie sectie 2.1 hierboven). In elk werkplan worden de jaarlijkse plannen – bestaande uit verschillende werkpakketten met verschillende tijdslijnen en deliverables – en doelstellingen toegelicht. Elk werkpakket draagt apart bij tot de overdracht van expertise naar integratie en elke activiteit die een verhoging van expertise moet bewerkstelligen, wordt steeds in afstemming met de belanghebbenden opgesteld met het oog op het genereren van outreach en kennisvoerdracht. Er wordt eveneens een beknopte budgettabel gepresenteerd voor het komende werkjaar.

Jaarverslag en jaarrekening

Elk jaar wordt een gedetailleerd jaarverslag (ook wel activiteitenrapport genoemd) en jaarrekening opgesteld over de activiteiten van het afgelopen jaar. Dit activiteitenrapport bevat minstens volgende zaken: een overzicht van de realisatie van de opdrachten in het convenant; de resultaten van de belangrijkste verwezenlijking van de werkpakketten uit het voorbije jaarplan; een gedetailleerde jaarrekening; en een eventuele bijsturing van de meerjarenstrategie (incl. een financieel plan). Op advies van de stuurgroep en na een gestructureerde inhoudelijke en financiële controle door het Departement EWI, worden het jaarverslag en de jaarrekening goedgekeurd.

2.3. HET BURGERWETENSCHAPSCOMMUNICATIEPROGRAMMA “AMAI!”

Een van de initiatieven voor wetenschapscommunicatie die uitgerold werd als onderdeel van het flankerend beleid (sluik) van het Vlaams Beleidsplan AI (zie sectie 2.1 hierboven) is een burgerwetenschapscommunicatieprogramma rond AI onder begeleiding van de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil³⁶, het Vlaamse kenniscentrum voor burgerwetenschap. Concreet keurde de Vlaamse Regering op 4 december 2020 (de financiering voor) de opstart van dit **burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”** (hierna: “**amai!”-programma**) goed en kende hiertoe een subsidie van bijna 500.000 euro toe

³⁶ Meer informatie over Scivil is [hier](#) beschikbaar. Scivil werd opgericht als kenniscentrum voor burgerwetenschappen onder de koepel van RVO-Society.

(VR 2020 0412 DOC.1340) op het begrotingsjaar 2020. De subsidies voor de geselecteerde projecten (maximum 75.000 euro per project met een totaalbudget van maximum 300.000 euro) en de werkingskosten (200.000 euro) werden per ministerieel besluit toegekend op het begrotingsjaar 2021.

Het “amai!”-programma heeft als doel om de Vlamingen te onderwijzen over de basisbeginselen van AI, alsook om de Vlamingen te betrekken bij het opstellen van en onderzoek naar onderzoeksvragen rond AI. De doelgroep van “amai!” is de brede bevolking en in het bijzonder de groep die omschreven kan worden als “maatschappelijke toepassers” van technologie³⁷, met name mensen die weinig kennis van of zelfvertrouwen hebben in technologie, maar die wel verleid kunnen worden door een concrete maatschappelijke toepassing van technologie. Om deze maatschappelijke toepasser te overtuigen, wordt vertrokken vanuit maatschappelijke uitdagingen/thema's: klimaat, mobiliteit, gezondheid en brede digitalisering. Hiertoe is een programma opgezet in drie fases:

1. Educatie – Vragen over AI

Het zorgen voor een basisbegrip van AI bij de doelgroepen, alsook voor een interesse in AI door vanuit de Vlaamse woonkamer te vertrekken.

2. Burgerwetenschap – Van citizen science naar AI-open-call

Het instaat stellen van Vlamingen – samen met experts – om zelf AI-opportunities te identificeren en te formuleren.

3. Implementatie

Het implementeren van een aantal projecten³⁸ die werden vormgegeven in fase 2 (burgerwetenschap).

Om het programma te begeleiden werd een (zeer lichte) stuurgroep opgezet met als doel om linken te voorzien met het Vlaams digitaliseringsbeleid en als rapporteringskanaal betreffende de voortgang van het programma. De stuurgroep wordt verder aangevuld met een klankbordgroep met vertegenwoordigers van de verschillende maatschappelijke uitdagingen, aangevuld met AI-experts en -ontwikkelaars en beleidsmakers.

Hoewel voor het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” initieel een looptijd van 14 maanden was voorzien, keurde de Vlaamse Regering op 10 december 2021 een vervolgtraject goed en werd op het begrotingsjaar 2021 opnieuw een subsidie van bijna 500.000 euro voorzien voor de begeleiding van het programma (VR 2021 1012 DOC.1399). De subsidies voor de geselecteerde projecten (maximum 75.000 euro per project met een totaalbudget van maximum 375.000 euro)

³⁷ In de [AI-barometer](#) worden vier profielen geïdentificeerd: “Ambassadors” (zijn al grote fan van AI-technologie en geloven sterk in de voordelen), “Unknown and unloved” (hebben vaak geen (bewuste) ervaring met AI en de toepassingen ervan, zijn erg kritisch en vinden de toepassingen problematisch), “Any way the wind blows” (heeft enige kennis van AI, maar blijft erg sceptisch), “Torn between hope and fear” (heeft een goede kennis van AI-applicaties, maar heeft grote bezorgdheden over de privacyaspecten van AI). Het programma heeft de ambitie om naast de “Ambassadors”, ook de profielen “Any way the wind blows” en “Unknown and unloved” te bereiken.

³⁸ De volgende evaluatiecriteria worden voorgesteld (maar zijn onderhevig aan voortschrijdend inzicht tijdens het project): (1) project is uitvoerbaar in één jaar; (2) maximale spreiding van de projecten over de vier thema's; (3) maximale projectsubsidie van 75.000 euro; (4) project steunt op crowdsourcing; (5) project wordt uitgevoerd in co-creatie; (6) projectconsortium en -bedenkers maken tijd om de media te woord te staan; en (7) projectconsortium bestaat uit Vlaamse AI-kmo, wetenschappers, burgers en domeinorganisaties.

en de werkingskosten (125.000 euro) werden opnieuw toegekend op het begrotingsjaar 2022 via een ministerieel besluit.³⁹

De algemene doelstelling van “amai! 2” is om het maatschappelijk draagvlak voor AI in Vlaanderen te verhogen door in te zetten op “AI for Good”, innovatie te stimuleren en randvoorwaarden voor een toekomst met AI te definiëren op een participatieve manier. Het is in eerste instantie de bedoeling om verder te bouwen op de successen van het eerste werkjaar. De maatschappelijke thema’s worden – hetzij onder een ietwat andere benaming – verdergezet, namelijk gezondheid, klimaat en milieu, mobiliteit en digitalisering op het werk. Daarnaast wordt een nieuw transversaal thema toegevoegd met als naam “Iedereen mee,” waarbij wordt ingezet op digitale inclusie. De projecten die tijdens het eerste werkjaar werden goedgekeurd, zullen tijdens het tweede werkjaar worden begeleid om hun impact te vergroten en tegelijkertijd vormen deze projecten ook een bron van inspiratie voor nieuwe projecten. Voor de selectie van nieuwe projecten zal een beroep gedaan worden op zowel een publieks- als een expertenjury. Naast de primaire doelgroep van de “maatschappelijke toepassers” richt het programma zich in het tweede werkjaar ook tot het profiel van de “creatieve denkers”. Dit zijn domeinorganisaties, experts, bedrijven, enz. die een goede AI-kennis hebben en ondersteunend werken in het proces. Wat het procesverloop betreft, gaat men in het tweede werkjaar verder op het ingeslagen pad van het eerste werkjaar.⁴⁰ Voor een aantal KPI’s die de voortgang van het programma monitoren, zijn streefcijfers vooropgesteld. Zo wordt o.a. de ambitie uitgesproken om één op tien Vlamingen te bereiken via de brede mediacampagnes, het “amai!”-platform, sociale media en een communicatiekanaal van middenveldpartners.

Vervolgens keurde de Vlaamse Regering op 9 december 2022 de financiering goed voor het derde werkjaar van het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” (VR 2022 0912 DOC.1402). Naar analogie met de voorgaande werkjaren werd opnieuw een subsidie toegekend van bijna 500.000 euro voor de begeleiding het programma op het begrotingsjaar 2022, aangevuld met subsidies via ministerieel besluit op het begrotingsjaar 2023 voor de geselecteerde projecten (maximum 125.000 euro per project met een totaalbudget van maximum 375.000 euro) en de werkingskosten (125.000 euro). In tegenstelling tot de projectenoproepen in de twee voorgaande werkingsjaren werd geopteerd voor een kleiner aantal projecten, maar met een groter budget per project.

Hoewel men nog steeds de “maatschappelijke toepassers” wil bereiken, worden de onderliggende digiprofielen⁴¹ anders gedefinieerd in vergelijking met de voorgaande werkingsjaren. Concreet beoogt men om tijdens het derde werkjaar in de eerste plaats de digiprofielen “platonische relatie” en “LAT-relatie” te bereiken, aangezien daar de grootste impact mogelijk is op vlak van kennis van

³⁹ Aangezien veel van het materiaal en de infrastructuur vanuit het “amai! 1”-programma verder gebruikt kan worden (zoals bv. de website), is het bedrag voor materiaalkosten verminderd tot 125.000 euro, waardoor er 75.000 euro beschikbaar was voor de selectie van een vijfde burgerwetenschapscommunicatieproject.

⁴⁰ De evaluatiecriteria die worden voorgesteld komen in grote mate overeen met deze uit voetnoot 38 met uitzondering van criterium 7. Het consortium moet voortaan bestaan uit minstens twee van volgende categorieën: Vlaamse bedrijven met expertise in technologie of AI; Vlaamse universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten; Vlaamse vzw's die zich inzetten voor klimaat en milieu, mobiliteit, gezondheid, werk en digitale inclusie; Vlaamse burgerverenigingen; en Vlaamse lokale overheden.

⁴¹ In de [Digimeter 2021](#) worden vijf digiprofielen geïdentificeerd op basis van bezit, gebruik, vaardigheden en attitude ten aanzien van technologie: “passionele minnaars” (early adopters), “haat-liefdeverhouding” (veel kennis van maar wantrouwen tegenover technologie), “platonische relatie” (relatief positieve attitude over technologie maar weinig kennis, vaardigheden en vertrouwen in gebruik), “LAT-relatie” (behoorlijke kennis van technologie, focus op nadelen) en “geen relatie” (weinig vaardigheden en negatieve houding tegenover technologie).

en attitude tegenover AI. Daarnaast wordt ook het procesverloop enigszins herzien in vergelijking met de voorgaande werkingsjaren. Daar waar in de eerste twee werkingsjaren de drie fasen (educatie, burgerwetenschap en implementatie) serieel verliepen, worden de acties naar het brede publiek, de vragenverzameling en de projectoproep los van elkaar gekoppeld in “sporen”. Het procesverloop bestaat uit volgende onafhankelijk van elkaar lopende, maar op elkaar inspelende sporen:

1. Sensibilisering van en ideeënverzameling over AI bij het brede publiek.
2. Een nieuwe projectoproep voor AI-oplossingen.
3. Ondersteuning van gegunde “amai!”-projecten.

Verder is het de bedoeling om tijdens het derde werkjaar de “amai!”-toolkit die samengesteld werd tijdens het tweede werkjaar verder uit te dragen, zowel binnen Vlaanderen als daarbuiten. Concreet kan de toolkit gebruikt worden voor spelers die een gelijkaardig participatief traject willen opstarten zoals het “amai!”-proces.

Tot slot besliste de Vlaamse Regering op 15 december 2023 om het vierde werkjaar van het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” te financieren, opnieuw voor een bedrag van bijna 500.000 euro voor de begeleiding ervan, aangevuld met subsidies per ministerieel besluit op begrotingsjaar 2024 voor de geselecteerde projecten (maximum 125.000 euro per project; maximum 375.000 euro in totaal) en de werkingskosten (125.000 euro). Voor de invulling van het programma wordt verder gebouwd op de successen van de drie voorgaande werkingsjaren, waarbij de doelgroepen en de driesporenwerking worden aangehouden.

3. Aanleiding voor de evaluatie van het Kenniscentrum

Artikel 63/13/7 van het W&I-decreet stelt dat de Vlaamse Regering erover waakt dat de activiteiten van het Kenniscentrum worden geëvalueerd voor het verstrijken van het lopende convenant aan de hand van de strategische en operationele doelstellingen die zijn vastgelegd in het convenant (zie sectie 1.1.1 hierboven).⁴² De voorwaarden voor een nieuw convenant worden onder meer bepaald door de resultaten van de evaluatie.

De evaluatiebepalingen voor het Kenniscentrum zijn verder geconcretiseerd in artikel 12 van het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum. Concreet stelt dit artikel dat de evaluatie in het bijzonder rekening moet houden met:

1. De meerjarenstrategie.
2. Het realiseren van de opdrachten die vooropgesteld zijn in artikel 6 en de jaarplannen die werden opgesteld.
3. De rapporteringen die het Kenniscentrum tijdens de duur van het convenant heeft bezorgd.
4. Het zelfevaluatie-rapport dat het Kenniscentrum heeft opgesteld.
5. Een benchmarking met andere vergelijkbare instellingen.
6. Een analyse van de impact van het Kenniscentrum op het Vlaamse, wetenschappelijke, maatschappelijke en economische weefsel.

Hoewel dit niet voorzien is in de evaluatiebepalingen van het convenant werd in samenspraak met de dossierbehandelaars bij het Departement EWI en (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum beslist om voor de beoordeling van het Kenniscentrum (als geheel) een panel van (internationale) experts in te zetten. Daarnaast werd ook overeengekomen om de evaluatie optimaal te benutten door tegelijkertijd een evaluatie uit te voeren van (de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” door de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil (zie sectie 2.3 hierboven).⁴³

Verder stelt artikel 12 dat de evaluatie door het Departement EWI wordt georganiseerd in de eerste helft van het laatste erkenningsjaar (2025) en dat deze afgerond moet worden tegen ten laatste 30 juni 2025. De nadere bepalingen over de inhoud van de evaluatie en de reikwijdte ervan worden uiterlijk in het voorlaatste jaar van het convenant opgesteld door het departement en worden toegelicht aan het Kenniscentrum.⁴⁴ Het departement zal voor de evaluatie de gepaste evaluatieorganen aanstellen die over de expertise beschikken om de activiteiten, resultaten en het

⁴² Zie voetnoot 2.

⁴³ Hoewel het burgerwetenschapscommunicatieprogramma onder de noemer van het Kenniscentrum wordt gepromoot, staat slechts één van de drie onderzoeksgroepen van het Kenniscentrum (d.i. VUB-imec-SMIT) in voor de begeleiding van het programma (samen met Scivil, zie sectie 2.3). De subsidies voor de opstart (2020) en de (jaarlijkse) verderzetting (2021, 2022 en 2023) van het programma werden bijgevolg rechtstreeks toegekend aan VUB-imec-SMIT en RVO-Society (zie voetnoot 36). Daarnaast wordt voor “amai!” jaarlijks een afzonderlijk activiteitenverslag opgeleverd; de rapportering over “amai!” is dus niet opgenomen in het activiteitenrapport van het Kenniscentrum. Naar analogie met de jaarlijkse rapporteringen zullen VUB-imec-SMIT en Scivil een afzonderlijke zelfevaluatie opstellen in het kader van deze evaluatie. De evaluatieresultaten zullen eveneens verwerkt worden in een afzonderlijk evaluatierapport (en dus niet meegenomen worden in het evaluatierapport van het Kenniscentrum (als geheel)). Het internationale expertenpanel zal niet ingezet worden voor de evaluatie van (de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”.

⁴⁴ De hoofdlijnen voor de geplande evaluatie van 2025 en de leidraad/richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie werden op 4 juli 2024 toegelicht aan de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum. Op 4 september 2024 werd een bijkomende toelichting geven aan de vertegenwoordigers van de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil over de verwachtingen van de bijkomende evaluatie van het “amai!”-programma.

potentieel van het Kenniscentrum vakkundig te kunnen beoordelen. De kosten van de evaluatie worden door het departement gedragen.

Conform artikel 12 van het convenant bestaat de zelfevaluatie uit zowel een ex-post- als een ex-antegedeelte en wordt deze door het Kenniscentrum opgesteld op basis van een leidraad/richtlijn die het Departement EWI aanreikt.⁴⁵ Het ex-antegedeelte van de zelfevaluatie behelst het opstellen van een ontwerp meerjarenstrategie voor de periode die volgt op de looptijd van het huidige convenant (dus de periode 2026-2030). Het ontwerp van meerjarenstrategie zal mee beoordeeld worden in het kader van de evaluatie van het Kenniscentrum. Bemerkt dat de volledige zelfevaluatie wordt beschouwd als een werkdocument dat input levert voor de evaluatie. Na de evaluatie kan de zelfevaluatie (voornamelijk het ex-antegedeelte) verder evolueren tot een definitieve meerjarenstrategie.

⁴⁵ In het kader van deze in 2025 geplande evaluatie werd zowel aan (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum voor wat het Kenniscentrum als geheel betreft, als aan de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil voor wat het “amai!”-programma betreft, gevraagd om een zelfevaluatie op te stellen. De leidraden/richtlijnen voor de zelfevaluatie van het Kenniscentrum als geheel en voor het “amai!”-programma zijn beschikbaar in respectievelijk Bijlages A en B.

4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten

4.1. UITGANGSPUNTEN VOOR EVALUATIES VANAF 2020

In de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 wordt in het kader van de doelstelling “een beleid gedreven door feiten en cijfers” het engagement aangegaan om de evaluatie-agenda van het Departement EWI nauwgezet uit te voeren. Hierbij wordt gespecificeerd dat de proportionaliteit van de evaluatie-aanpak in functie van de omvang van de betrokken organisaties en budgetten bekeken zal worden met het oog op de efficiënte besteding van tijd en middelen.

Dit engagement werd door de evaluatiecel van het Departement EWI geconcretiseerd in de eigen beleidsplanning voor de periode 2020-2024 en in een visienota inzake de rationalisatie van de evaluaties.⁴⁶ In deze documenten werden ook een aantal uitgangspunten uitgetekend voor de vanaf 2020 uit te voeren evaluaties. Deze uitgangspunten⁴⁷ zijn:

1. Alle evaluatiebepalingen uit de regelgeving (o.a. W&I-decreet en convenant) moeten aan bod komen.
2. Er wordt gestreefd naar evolutie in de evaluatie.
3. De geplande evaluatie beoogt een goed evenwicht tussen het ex-post- en ex-antegedeelte ervan.
4. Een systeembenadering zal ingebracht worden waar mogelijk/nuttig. In eerste instantie wordt uitgegaan van het W&I-systeem en de doelstellingenkaders waarin dit is ingebed.

Daarnaast dient elke evaluatie ruimer te worden opgevat dan in de relevante stukken is aangegeven en moet de evaluatie rekening houden met de beleidsontwikkelingen en de evolutie in de beleidscontext en dit op verschillende (beleids)niveaus.⁴⁸

4.2. DOELSTELLINGEN, EVALUATIEDIMENSIES EN BEOOGDE RESULTATEN

4.2.1. Doelstellingen van de evaluatie (zoals vastgelegd in de regelgeving)

Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 hierboven dienen de activiteiten van het Kenniscentrum geëvalueerd te worden aan de hand van de in het convenant vastgelegde doelstellingen. De evaluatie van (de werking van) het Kenniscentrum dient in het bijzonder rekening te houden met de realisatie van de opdrachten, de verschillende rapporteringen (d.i. meerjarenstrategie, jaarplannen en jaarverslagen), een benchmark en een analyse van de impact op het Vlaamse, wetenschappelijke, maatschappelijke en economische weefsel. Daarnaast dient het Kenniscentrum conform het convenant ook een zelfevaluatie op te stellen en in het bijzonder een ontwerp van meerjarenstrategie (d.i. ex-antegedeelte van de zelfevaluatie) dat mee beoordeeld zal worden in het kader van de evaluatie van het Kenniscentrum. Hoewel dit niet is opgenomen in de regelgeving,

⁴⁶ Dit betreft interne documenten van (de evaluatiecel van) het Departement EWI.

⁴⁷ De eerste twee uitgangspunten waren voordien ook al geldig, maar worden hier ter herinnering hernomen.

⁴⁸ Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan van het Vlaamse W&I-systeem, vervolgens het EWI-beleid, het globale Vlaamse beleid (d.i. huidig beleid, Visie 2050 en Vizier 2030), het Europese (bv. Regional Innovation Scoreboard) en internationale beleid (bv. SDG's). Specifiek wat het digitale beleid betreft, dient bijzondere aandacht besteed te worden aan de Europese digitale strategieën zoals “A Europe fit for the digital age” en de Coordinated Plan on AI, maar ook aan recente Europese wettelijke omkadering zoals de AI Act, de Data Act en Digital Services Act.

werd overeengekomen om voor de evaluatie eveneens een beroep te doen op de expertise van een panel van (internationale) experts.

Daarnaast werd in samenspraak met de dossierbehandelaars bij het Departement EWI en (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum beslist om naast de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) ook een (afzonderlijke) evaluatie uit te voeren van (de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”. Concreet is het de bedoeling om na te gaan of de aanpak die de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil hanteerden of hanteren, (nog altijd) de meest aangewezen was/is om de doelstellingen te bereiken. Elementen die hier aan bod kunnen komen, zijn o.a. de rol, positie en meerwaarde, de werking, governance en aansturing (o.a. selectieprocedure en -criteria bij projectoproepen, opvolging en begeleiding van het programma en de geselecteerde projecten, enz.), (de besteding van) de beschikbare middelen, het bereik (o.a. (laagdrempelige) communicatiestrategie), de (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) resultaten en impact, de samenwerking met de doelgroepen (o.a. de Vlaamse overheid, burgers, “maatschappelijke toepassers” van technologie, (partners van) verschillende projectconsortia, experts, enz.), enz. Een evaluatie van de geselecteerde burgerwetenschapsprojecten zelf valt buiten de scope van de evaluatie.

De resultaten van de evaluatie zullen mee de basis vormen voor de beslissing van de Vlaamse overheid over een nieuw convenant met het Kenniscentrum en de (eventuele) (structurele) verderzetting van het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”.

4.2.2. Evaluatiedimensies

De evaluatie wordt opgezet vanuit verschillende dimensies, met name:

- **Ex post** (minstens vanaf (de aanloop naar) de oprichting van het Kenniscentrum in 2019/de opstart van het “amai!”-programma in 2020) en **ex ante** (2026-2030).
- **Intern** (vanuit het oogpunt van het Kenniscentrum/Scivil) en **extern** (vanuit het oogpunt van de doelgroepen, andere belanghebbenden en de Vlaamse overheid).
- **Op zich, als onderdeel van het Vlaams Beleidsplan AI** en vanuit het **systeemperspectief**; dit laatste betekent onder meer rekening houdend met andere actoren die betrokken zijn bij het Vlaamse W&I-beleid en dit op verschillende beleidsniveaus en hun overeenstemmende doelstellingenkaders en met bijzonder aandacht voor de inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid.
- **Regionaal**, federaal tot **internationaal**.

4.2.3. Beoogde resultaten van de evaluatie

De evaluaties van het Kenniscentrum (als geheel) en van (de begeleiding van het) burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” zullen zich zowel op het verleden als op de toekomst richten, waarbij een goed evenwicht tussen beide onderdelen nagestreefd wordt. Hieronder worden de hoofdlijnen voor beide onderdelen van deze evaluaties weergegeven. De concrete invulling van deze hoofdlijnen wordt in hoofdstuk 5 hieronder vertaald in evaluatieluiken die de geplande evaluatie in meer detail toelichten.

4.2.3.1 *Evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel)*

Als resultaten van de evaluatie worden minstens verwacht:

1. **Ex-post-analyse en -beoordeling** over de periode vanaf (de aanloop naar) de oprichting van het Kenniscentrum (2019) in termen van:
 - a) De wijze waarop de strategische doelstellingen, opdrachten en eventuele aanvullende opdrachten werden vervuld (of nog vervuld zullen worden tegen eind 2025) en dit zowel in functie van het convenant als in functie van het (Vlaams/ruimer) beleidskader.
 - b) De prestaties van het Kenniscentrum en dit minstens wat de behaalde resultaten binnen de verschillende werkpakketten/activiteiten en de KPI's betreft.
 - c) De wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige impact van het Kenniscentrum, zowel in Vlaanderen als daarbuiten (voor zover relevant).
 - d) Het gevoerde beleid en governance binnen het consortium en in het bijzonder door de Initiërende Instelling.
 - e) Een financiële analyse van de aanwending van de subsidies en de mate waarin (externe) financiering is aangetrokken (voor zover relevant).
 - f) De evolutie die het Kenniscentrum heeft doorgemaakt sinds (de aanloop naar) de oprichting ervan in 2019 en vervolgens vanaf de inwerkingtreding van het convenant in 2021.
 - g) De rol, positie en meerwaarde van het Kenniscentrum in het ruime beleidskader en ten aanzien van andere actoren en/of beleidsinstrumenten en in het bijzonder de inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI.
 - h) De samenwerking met andere partijen en in het bijzonder met de beoogde doelgroepen van het Kenniscentrum (bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en (Vlaamse en internationale) onderzoeksgroepen) en de Vlaamse overheid als subsidieverstrekker.
 - i) De impact/gevolgen van de evoluerende maatschappelijke en beleidsmatige context en in het bijzonder de coronapandemie en de recente Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI.
 - j) Systeemblik ten aanzien van de verschillende doelstellingskaders van de Vlaamse overheid en daarbuiten: inpassing in en bijdrage tot de beleidskaders op de verschillende beleidsniveaus (d.i. het Vlaamse W&I-systeem, het EWI-beleid en het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050, Vizier 2030), het federale kader, het (de) EU-beleid(s) (initiatieven) en in het bijzonder de Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI)).
2. **Ex-ante-analyse en -beoordeling** (minimaal over de periode 2026-2030) van:
 - a) Het ontwerp van beleidsplan of strategisch plan 2026-2030 in termen van:
 - i. Strategie, doelstellingen, ambities, prestaties en activiteiten
 - ii. Toekomstige werking, aansturing en opvolging

- iii. Financiële implicaties
 - iv. Wetenschappelijke, maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale ambities en vooropgestelde paden naar impact
- b) Toekomstplannen van het Kenniscentrum versus Vlaamse beleidsambities/kennis-behoefte voor de toekomst.
 - c) Toekomstige rol, positie en meerwaarde van het Kenniscentrum in het ruime beleidskader en ten aanzien van andere actoren en/of beleidsinstrumenten en in het bijzonder de inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI.
 - d) Systeemblik ten aanzien van de verschillende doelstellingenkaders van de Vlaamse overheid en daarbuiten: inpassing in en bijdrage tot de beleidskaders op de verschillende beleidsniveaus (d.i. het Vlaamse W&I-systeem, het EWI-beleid en het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050, Vizier 2030), het federale kader, het (de) EU-beleid(s) (initiatieven) en in het bijzonder de Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI).

3. Conclusies en aanbevelingen

De evaluatie moet leiden tot een eindrapport waarin conclusies en aanbevelingen voor de toekomst zijn opgenomen voor een optimale werking en inschakeling van het Kenniscentrum in het ruime beleidskader. Deze conclusies en aanbevelingen dienen rekening te houden met de sterktes, zwaktes, opportuniteiten, uitdagingen en bedreigingen waarmee het Kenniscentrum vandaag en in de toekomst (mogelijks) geconfronteerd zal worden.

4.2.3.2. *Evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma*

Als resultaten van de evaluatie worden minstens verwacht:

1. **Ex-post-analyse en -beoordeling** over de periode vanaf de opstart van het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” (2020) in termen van:
 - a) De wijze waarop de doelstellingen (o.a. informeren, inspireren, adviseren, activeren, (laagdrempelig) communiceren, begeleiden), werden vervuld (of nog vervuld zullen worden tegen eind 2025) en dit in functie van het (Vlaams/ruimer) beleidskader.
 - b) De prestaties van het “amai!”-programma en dit minstens wat de behaalde resultaten binnen de verschillende sporen (d.i. verzamelen van vragen en ideeën, projectoproep en uitvoering van geselecteerde projecten) en de KPI's betreft.
 - c) De maatschappelijke, economische en beleidsmatige impact van het “amai!”-programma, zowel in Vlaanderen als daarbuiten (voor zover relevant).
 - d) Het gevoerde beleid, governance en samenwerking tussen de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil.
 - e) Een financiële analyse van de aanwending van de subsidies en de mate waarin (externe) financiering is aangetrokken (voor zover relevant).
 - f) De rol, positie en meerwaarde van het “amai!”-programma in het ruime beleidskader en ten aanzien van andere actoren en/of beleidsinstrumenten en in het bijzonder de

inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid, het gebruik van de merknaam van het Kenniscentrum en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI.

- g) De samenwerking met andere partijen en in het bijzonder met de beoogde doelgroepen van het “amai!”-programma (d.i. de “maatschappelijke toepassers” van technologie), het brede publiek en de Vlaamse overheid als subsidieverstrekker.

2. Ex-ante-analyse en -beoordeling (minimaal over de periode 2025/2026-2030) van:

- a) Het ontwerp van beleidsplan of strategisch plan 2025/2026-2030 in termen van:
 - i. Strategie, doelstellingen, ambities, prestaties en activiteiten
 - ii. Toekomstige werking, aansturing en opvolging
 - iii. Financiële implicaties/scenario's
 - iv. Maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale ambities (voor zover relevant) en vooropgestelde paden naar impact
- b) Toekomstplannen voor het “amai!”-programma versus Vlaamse beleidsambities/kennisbehoeften voor de toekomst.
- c) Toekomstige rol, positie en meerwaarde van het “amai!”-programma in het ruime beleidskader en ten aanzien van andere actoren en/of beleidsinstrumenten en in het bijzonder de inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid, het gebruik van de merknaam van het Kenniscentrum en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI.

3. Conclusies en aanbevelingen

De evaluatie moet leiden tot een eindrapport waarin conclusies en aanbevelingen voor de toekomst zijn opgenomen voor een optimale werking van (het Kenniscentrum en Scivil in de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” in het ruimere beleidskader. Deze conclusies en aanbevelingen dienen rekening te houden met de sterktes, zwaktes, opportuniteiten, uitdagingen en bedreigingen waarmee het “amai!”-programma vandaag en in de toekomst (mogelijks) geconfronteerd zal worden.

5. Evaluatieluiken

Rekening houdend met de hogervermelde doelstellingen en beoogde resultaten van de evaluatie (zie hoofdstuk 4 hierboven) dient de evaluatie minstens te bestaan uit onderstaande evaluatieluiken. De gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappingsen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten. Behalve de ex-post- en ex-antedimensies die expliciet worden weergegeven in de afzonderlijke onderdelen van de evaluatie, lopen de genoemde evaluatiedimensies doorheen alle onderscheiden evaluatieluiken en worden ze enkel geëxpliciteerd waar nuttig en relevant.

5.1. EVALUATIE VAN HET KENNISCENTRUM (ALS GEHEEL)

5.1.1. Ex-postevaluatie

Het ex-postluik van deze evaluatie heeft strikt genomen betrekking op de looptijd van het huidige convenant tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest (2021-2025), maar ook de periode sinds (de aanloop naar) de oprichting ervan in 2019 (als onderdeel van (het flankerend beleids(luik) van) het Vlaams Beleidsplan AI) dient in dit luik van de evaluatie aan bod te komen.

5.1.1.1. *Meerjarenstrategie, rol, positie en meerwaarde*

In dit luik wordt verwacht dat nagegaan wordt hoe de **meerjarenstrategie** van het Kenniscentrum en de concretisering ervan in de jaarlijkse werkplannen werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen eind 2025 en eventueel waarom (niet), alsook hoe eventuele bijstellingen werden gedaan in de periode 2019/2021-2025. De verwachte analyse en beoordeling dient ook aan te geven hoe deze meerjarenstrategie is/was afgestemd op de Vlaamse en ruimere beleidsdoelstellingen. Daarnaast wordt eveneens een analyse verwacht over de (al dan niet geëvolueerde) rol, positie, meerwaarde en naambekendheid van het Kenniscentrum en dit zowel in de Vlaamse als ruimere (internationale) context.

De verwachte beoordeling omvat een **inhoudelijke analyse** (o.a. de realisatie van de strategische doelstellingen en activiteiten, de geleverde prestaties (o.a. de KPI's en eventuele aanvullende opdrachten, enz.). Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn de mate waarin het Kenniscentrum heeft bijgedragen aan de Vlaamse beleidsdoelstellingen als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI en als actor binnen het wetenschapscommunicatie-beleid. Als onderdeel van deze inhoudelijke analyse dient ook te worden nagegaan of de activiteiten van het Kenniscentrum al of niet werden bijgesteld in het licht van de evoluerende beleidscontext in Vlaanderen, België, Europa en ruimer (voor zover relevant).

De eventuele bijdrage van het Kenniscentrum tot de **doelstellingenkaders** van de opeenvolgende systemen kan in dit luik ook aan bod komen. Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan van het Vlaamse W&I-beleid, het EWI-beleid, het globale Vlaams beleid (incl. Visie 2050 en Vizier 2030), het federale beleidskader, de recente Europese beleidsinitiatieven (en in het bijzonder de Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI) en ruimer (indien van toepassing).

5.1.1.2. *Werking, governance en aansturing*

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de **werking** (o.a. personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, enz.), **governance en aansturing** van het Kenniscentrum. Aspecten die in dit luik aan bod kunnen komen, hebben vooral betrekking op de organisatie en beleidsvoering door het Kenniscentrum (d.i. intern perspectief, bv. de coördinatie door de

Initiërende Instelling, de samenwerking en afstemming tussen de onderzoeksgroepen, enz.), maar eveneens op de opvolging en het toezicht van het Kenniscentrum (d.i. extern perspectief, bv. door de stuurgroep, de (mogelijke) klankbordgroep(en), de overkoepelende AI-stuurgroep, het Departement EWI, enz.). Wat de analyse van de **planning en verantwoording** door het Kenniscentrum betreft, dient in het bijzonder aandacht besteed te worden aan de (jaarlijkse) rapportering aan het Departement EWI. Daarnaast zijn ook de kwaliteitsbewaking voor wat betreft de activiteiten en de opvolging en het management ervan belangrijke aandachtspunten binnen dit luik.

Verder wordt ook een **financiële analyse** (o.a. de aanwending en verantwoording van de jaarlijkse subsidie, de eventuele opbouw van reserves, enz.) op een hoog aggregatieniveau verwacht. Zo is het niet de bedoeling om een diepgaande financiële analyse (audit) uit te voeren, maar om in kaart te brengen welke de inkomsten en uitgaven van het Kenniscentrum waren in de periode 2019/2021-2025 en hoe de beschikbare middelen werden aangewend. In het bijzonder dient aandacht besteed te worden aan de middelen die het Kenniscentrum heeft ingezet voor de realisatie van haar strategische doelstellingen en activiteiten en dit in termen van eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid (waarbij een onderscheid verwacht wordt tussen EWI-middelen enerzijds en middelen van andere entiteiten binnen de Vlaamse overheid anderzijds) en middelen van andere partijen buiten de Vlaamse overheid (voor zover relevant).

5.1.1.3. Resultaten, prestaties en impact

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de belangrijkste **resultaten** en de (wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige) **impact** die het Kenniscentrum heeft gerealiseerd of nog zal realiseren tegen eind 2025. Hierbij dient te worden nagegaan hoe en in welke mate de strategische doelstellingen en activiteiten en de KPI's tot dusver gerealiseerd en uitgevoerd zijn. De inschakeling van het Kenniscentrum in het Vlaamse wetenschapscommunicatiebeleid, alsook de rol van het Kenniscentrum als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI dienen in dit luik eveneens aan bod te komen.

In dit luik wordt tevens een **netwerkanalyse** verwacht van het Kenniscentrum met als doel om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de relatie van het Kenniscentrum tot haar doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen). Hierbij dient o.a. te worden nagegaan in welke mate deze doelgroepen bereikt werden, welke opportuniteiten gecreëerd werden, alsook welke samenwerkingen werden opgezet.

5.1.2. Ex-ante-evaluatie

Het is de bedoeling dat het toekomstluik van de evaluatie van het Kenniscentrum een even belangrijk deel van de evaluatie vormt als het ex-postluik en dit met het oog op het genereren van een maximaal leereffect voor alle betrokken partijen. Naar analogie met de ex-postevaluatie dient dit luik eveneens gekaderd te worden in de verschillende beleidsniveaus en hun overeenstemmende doelstellingskaders.⁴⁹

Dit luik van de evaluatie dient toekomstgericht te worden ingevuld en moet zich in eerste instantie richten op de toekomstplannen van het Kenniscentrum zoals neergeschreven in het ontwerp van meerjarenstrategie voor de periode 2026-2030 (zie sectie hoofdstuk 3 hierboven). Concreet wordt

⁴⁹ Zie voetnoot 48.

een analyse en beoordeling verwacht van de voorgestelde meerjarenstrategie van het Kenniscentrum en de hieraan verbonden strategische doelstellingen, activiteiten, ambities, resultaten, prestaties en de te realiseren (wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige) impact. Specifiek voor de beoogde impact wordt verwacht dat er strategieën worden ontwikkeld en voorgesteld gericht op het realiseren van deze impact (“paden naar impact”) en dat deze voorgestelde paden worden geanalyseerd en beoordeeld.

Daarnaast dient ook een analyse en beoordeling uitgevoerd te worden van de toekomstige werking, aansturing en governance (ten aanzien) van het Kenniscentrum en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief. Wat het interne perspectief betreft, dienen volgende aspecten aan bod te komen: planning, (interne) opvolging en verantwoording, management, kwaliteitsbewaking, personeelsbeleid, communicatiestrategieën (o.a. wetenschapscommunicatie, strategieën gericht op de verschillende doelgroepen), financieel beleid, maatschappelijke dienstverlening, enz.

Wat het externe perspectief betreft, dient de regelgeving en de externe opvolging ervan vanuit een toekomstperspectief geanalyseerd en beoordeeld te worden. Concreet worden voor dit luik mogelijke toekomstscenario's verwacht voor een efficiënte en effectieve aansturing en opvolging (ten aanzien) van het Kenniscentrum (bv. onder de vorm van (kwantitatieve en kwalitatieve) KPI's of andere mogelijke onderdelen van de (jaarlijkse) rapportering aan en opvolging door het Departement EWI) en dit met het oog op eenvoud, duidelijkheid, efficiëntie en transparantie. De toekomstmogelijkheden wat betreft bestaande of nog op te zetten samenwerkingsverbanden, alsook de afstemming en synergieën met de doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen) dienen in dit luik aan bod te komen.

Vervolgens wordt in dit luik ook een analyse en beoordeling verwacht van de relatie van het Kenniscentrum tot andere (Vlaamse) actoren en beleidsinstrumenten (en in het bijzonder de inschakeling in het wetenschapscommunicatiebeleid en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI), onder meer met het oog op efficiëntie en effectiviteit. In dit kader dient ook de toekomstige inpassing in en bijdragen aan de opeenvolgende Vlaamse beleidskaders en hun doelstellingen (o.a. Vlaamse W&I-beleid, het EWI-beleid, het globale Vlaams beleid (incl. Visie 2050 en Vizier 2030)), het federale beleidskader, de recente Europese beleidsinitiatieven (en in het bijzonder de Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI zoals “A Europe fit for the digital age” en de Coordinated Plan on Artificial Intelligence, maar ook aan recente Europese wettelijke omkadering zoals de AI Act, de Data Act en Digital Services Act) te worden geanalyseerd en beoordeeld.

5.1.3. Conclusies en aanbevelingen

Het geheel van de evaluatie moet leiden tot een eindrapport dat minstens een beknopte beschrijving van de beleidscontext omvat, een toelichting geeft over de evaluatiecontext en evaluatie-aanpak, een overzicht omvat van de ingezette methodes en middelen, van de uitgevoerde analyses en de eraan verbonden beoordelingen en dat tot slot een aantal conclusies en aanbevelingen formuleert. Het eindrapport dient te beantwoorden aan de doelstellingen van de evaluatie en moet de beoogde resultaten opleveren en dient tegemoet te komen aan alle evaluatieluiken.

5.2. EVALUATIE VAN (DE BEGELEIDING VAN) HET “AMAI!”-PROGRAMMA

5.2.1. Ex-postevaluatie

Het ex-postluik van deze evaluatie heeft betrekking op de opstart van het “amai!”-programma in 2020 en de jaarlijkse hernieuwingen van het vervolgtraject in de daaropvolgende jaren.

5.2.1.1. *Rol, positie en meerwaarde*

In dit luik wordt verwacht dat nagegaan wordt hoe de **doelstellingen** en de **activiteiten/projectoproepen** van het “amai!”-programma en de concretisering ervan in jaarlijkse werkplannen werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen eind 2024/2025 en eventueel waarom (niet), alsook hoe eventuele bijstellingen werden gedaan in de periode 2021-2024/2025. De verwachte analyse en beoordeling dient ook aan te geven hoe deze doelstellingen zijn/waren afgestemd op de Vlaamse beleidsdoelstellingen. Daarnaast wordt eveneens een analyse verwacht over de (al dan niet geëvolueerde) rol, positie, meerwaarde, naambekendheid en bereik van het “amai!”-programma en dit zowel in de Vlaamse als ruimere (internationale) context (voor zover relevant).

De verwachte beoordeling omvat een **inhoudelijke analyse** (o.a. de realisatie van de doelstellingen en activiteiten/projectoproepen, de geleverde prestaties (o.a. de KPI's). Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn de mate waarin het “amai!”-programma heeft bijgedragen aan de Vlaamse beleidsdoelstellingen, o.a. onder de noemer van het Kenniscentrum, als onderdeel van (het flankerend beleid(sluk) van) het Vlaams Beleidsplan AI en als actor binnen het (burger)wetenschapscommunicatiebeleid. Als onderdeel van deze inhoudelijke analyse dient ook te worden nagegaan of de activiteiten/projectoproepen van het “amai!”-programma al of niet werden bijgesteld in het licht van de evoluerende beleidscontext in Vlaanderen en ruimer (voor zover relevant).

5.2.1.2. *Werking, governance en aansturing*

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de **werking** (o.a. personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, enz.), **governance en aansturing** van het “amai!”-programma door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil. Aspecten die in dit luik aan bod kunnen komen, hebben vooral betrekking op de organisatie en beleidsvoering door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil (d.i. intern perspectief, bv. de coördinatie en begeleiding door en de samenwerking en afstemming tussen (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil, het projectverloop, de opstart, begeleiding/opvolging en nazorg van de (geselecteerde) burgerwetenschapsprojecten, enz.), maar eveneens op de opvolging en het toezicht van het Kenniscentrum (d.i. extern perspectief, bv. door de stuurgroep, de overkoepelende AI-stuurgroep, het Departement EWI, enz.). Wat de analyse van de **planning en verantwoording** door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil betreft, dient in het bijzonder aandacht besteed te worden aan de (jaarlijkse) rapportering aan het Departement EWI. Daarnaast zijn ook de kwaliteitsbewaking voor wat betreft de begeleiding en de opvolging van de geselecteerde projecten belangrijke aandachtspunten binnen dit luik.

Verder wordt ook een **financiële analyse** (o.a. de aanwending en verantwoording van de jaarlijkse subsidie, de eventuele opbouw van reserves, enz.) op een hoog aggregatieniveau verwacht. Zo is het niet de bedoeling om een diepgaande financiële analyse (audit) uit te voeren, maar om in kaart te brengen welke de inkomsten en uitgaven in het kader van het “amai!”-programma waren in de

periode 2020-2024/2025 en hoe de beschikbare middelen werden aangewend. In het bijzonder dient aandacht besteed te worden aan de middelen die werden ingezet voor de realisatie van de doelstellingen (d.i. het informeren, inspireren, adviseren en activeren van het brede publiek met betrekking tot AI) en voor (de opstart, begeleiding/opvolging en nazorg van) de geselecteerde burgerwetenschapsprojecten en dit in termen van eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid (waarbij een onderscheid verwacht wordt tussen EWI-middelen enerzijds en middelen van andere entiteiten binnen de Vlaamse overheid anderzijds) en middelen van andere partijen buiten de Vlaamse overheid (voor zover relevant).

5.2.1.3. Resultaten, prestaties en impact

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de belangrijkste **resultaten** en de (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) **impact** die het “amai!”-programma heeft gerealiseerd of nog zal realiseren tegen eind 2024/2025. Hierbij dient te worden nagegaan hoe en in welke mate de doelstellingen, (de begeleiding van) de geselecteerde burgerwetenschapsprojecten en de KPI's tot dusver gerealiseerd en uitgevoerd zijn. De inschakeling van het “amai!”-programma onder de noemer in het Kenniscentrum en als initiatief binnen het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid en als onderdeel van (het flankerend beleid/slui)k van) het Vlaams Beleidsplan AI dienen in dit luik eveneens aan bod te komen.

In dit luik wordt tevens een **netwerkanalyse** verwacht van de verschillende actoren betrokken bij (de begeleiding en de uitvoering van) het “amai!”-programma (o.a. het brede publiek en de “maatschappelijke toepassers” van technologie, experts, (de partners van) de projectconsortia (o.a. bedrijven, kennisinstellingen, domeinorganisaties, burgerverenigingen, lokale overheden, enz.)). Hierbij dient o.a. te worden nagegaan in welke mate de doelgroepen werden bereikt, welke opportuniteiten gecreëerd werden, alsook welke samenwerkingen werden opgezet.

5.2.2. Ex-ante-evaluatie

Het is de bedoeling dat het toekomstluik van de evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil een even belangrijk deel van de evaluatie vormt als het ex-postluik en dit met het oog op het genereren van een maximaal leereffect voor alle betrokken partijen.

Dit luik van de evaluatie dient toekomstgericht te worden ingevuld en moet zich in eerste instantie richten op de toekomstplannen voor het “amai!”-programma voor de periode 2025/2026-2030. Concreet wordt een analyse en beoordeling verwacht van de voorgestelde doelstellingen, activiteiten/projectoproepen, ambities, resultaten, prestaties en de te realiseren (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) impact. Specifiek voor de beoogde impact wordt verwacht dat er strategieën worden ontwikkeld en voorgesteld gericht op het realiseren van deze impact (“paden naar impact”) en dat deze voorgestelde paden worden geanalyseerd en beoordeeld.

Daarnaast dient ook een analyse en beoordeling uitgevoerd te worden van de toekomstige werking, aansturing en governance (ten aanzien) van het “amai!”-programma door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief. Wat het interne perspectief betreft, dienen volgende aspecten aan bod te komen: planning, (interne) opvolging en verantwoording, management, kwaliteitsbewaking, personeelsbeleid, communicatiestrategieën (o.a. (burger)wetenschapscommunicatie, strategieën

gericht op de verschillende doelgroepen), projectverloop, financieel beleid, maatschappelijke dienstverlening, enz.

Wat het externe perspectief betreft, dient de regelgeving en de externe opvolging ervan vanuit een toekomstperspectief geanalyseerd en beoordeeld te worden. Concreet worden voor dit luik mogelijke toekomstscenario's verwacht voor een efficiënte en effectieve aansturing en opvolging (ten aanzien) van het "amai!"-programma (bv. onder de vorm van (kwantitatieve en kwalitatieve) KPI's of andere mogelijke onderdelen van de (jaarlijkse) rapportering aan en opvolging door het Departement EWI) en dit met het oog op eenvoud, duidelijkheid, efficiëntie en transparantie. De toekomstmogelijkheden wat betreft bestaande of nog op te zetten samenwerkingsverbanden (bv. met de andere onderzoeksgroepen van het Kenniscentrum), alsook de afstemming en synergieën met de doelgroepen (o.a. het brede publiek en de "maatschappelijke toepassers" van technologie, experts, (de partners van) de projectconsortia (o.a. bedrijven, kennisinstellingen, domeinorganisaties, burgerverenigingen, lokale overheden, enz.)) dienen in dit luik aan bod te komen.

Vervolgens wordt in dit luik ook een analyse en beoordeling verwacht van de relatie van het "amai!"-programma tot andere (Vlaamse) actoren en beleidsinstrumenten (en in het bijzonder de plaats van het initiatief onder de noemer van het Kenniscentrum en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI en als actor binnen het (burger)wetenschapscommunicatiebeleid, onder meer met het oog op efficiëntie en effectiviteit. In dit kader dient ook de toekomstige inpassing in en bijdragen aan de Vlaamse beleidskaders en hun doelstellingen, alsook de keuze voor maatschappelijke uitdagingen/thema's (d.i. werk, klimaat en milieu, mobiliteit en gezondheid) te worden geanalyseerd en beoordeeld.

5.2.3. Conclusies en aanbevelingen

Het geheel van de evaluatie moet leiden tot een eindrapport dat minstens een beknopte beschrijving van de beleidscontext omvat, een toelichting geeft over de evaluatiecontext en evaluatie-aanpak, een overzicht omvat van de ingezette methodes en middelen, van de uitgevoerde analyses en de eraan verbonden beoordelingen en dat tot slot een aantal conclusies en aanbevelingen formuleert. Het eindrapport dient te beantwoorden aan de doelstellingen van de evaluatie en moet de beoogde resultaten opleveren en dient tegemoet te komen aan alle evaluatieluiken.

6. Onderdelen en aanpak van de evaluatie

6.1. METHODOLOGIEËN

De methodologieën die bij de uitvoering van de evaluatie minstens aan bod moeten komen, zijn:

1. Deskstudie
2. Interviews
3. Benchmark met ander vergelijkbare instellingen*
4. Netwerkanalyse
5. Een beoordeling (zowel ex post als ex ante) door een internationaal panel van experts*
6. SWOT-analyse
7. Toekomstgerichte methodologieën ter ondersteuning van het ex-anteluik van de evaluatie
8. Systeembenadering van de omgeving en t.o.v. de relevante beleidskaders/-instrumenten

De methodologieën aangeduid met een asterisk (*) dienen uitsluitend ingezet te worden voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel). De werkzaamheden in het kader van deze evaluatie moeten leiden tot twee afzonderlijke eindrapporteringen waarvan de inhoud in grote lijnen wordt omschreven in secties 5.1.3 en 5.2.3 hierboven.

6.2. EVALUATIEPROCES/-PROCEDURE

6.2.1. Bronnen

De evaluatie kan steunen op verschillende bronnen, waaronder het convenant 2021-2025 tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest, de regelgeving, de beleidsnota's, beleidsbrieven en beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT's), de nota's aan de Vlaamse Regering betreffende het Kenniscentrum en het "amai!"-programma, de meerjarenstrategie, jaarplannen en activiteitenrapporten van het Kenniscentrum, de activiteitenverslagen van het "amai!"-programma, de zelfevaluaties (ex post en ex ante) opgesteld door (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum en door de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil, enz. (zie sectie 8.1 hieronder).

Verder zullen de bevoegde Vlaamse beleidsactoren (in eerste instantie (de dossierbehandelaars bij) het Departement EWI en (eventueel) het kabinet van de bevoegde minister) in het kader van deze evaluatie een toekomstvisie opstellen met betrekking tot het Kenniscentrum als geheel en (de begeleiding van) het "amai!"-programma. Deze toekomstvisie zal bij de uitvoering van de evaluatie ook als bron ter beschikking worden gesteld aan de externe consultant die als evaluator zal worden ingezet (zie sectie 6.2.2.1 hieronder) en dient gericht ingezet te worden met het oog op een weloverwogen advies over de toekomst.

Conform de evaluatiebepalingen in het convenant 2021-2025 tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest werd aan zowel (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum als aan de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil gevraagd om een zelfevaluatie op te stellen, bestaande uit een ex-post- en een ex-antegedeelte en uitgewerkt op een hoog aggregatieniveau (zie hoofdstuk 3 hierboven). Om het opstellen van de verwachte zelfevaluaties te vergemakkelijken, heeft de evaluatiecel van het Departement EWI twee leidraden/richtlijnen opgesteld die opgenomen zijn als Bijlages A (voor het Kenniscentrum (als geheel)) en B (voor (de begeleiding van) het "amai!"-programma) bij dit plan van aanpak. Verwacht wordt dat voor de zelfevaluaties een coherente terugblik wordt opgesteld, dat hieruit een eigen SWOT wordt afgeleid en dat dit alles

aangewend wordt om een vooruitblik uit te werken en de leidraad/richtlijnen hierbij als hulpmiddel te gebruiken.

6.2.2. Evaluatoren

Voor de uitvoering van deze evaluatie zal een beroep gedaan worden op twee types van evaluatoren, nl. een externe consultant (voor de beoordeling van het Kenniscentrum (als geheel) en (de begeleiding van) het “amai!”-programma) en een panel van internationale experts (voor de beoordeling van het Kenniscentrum). Beide types van evaluatoren voeren onafhankelijk elk hun deel van de evaluatie uit, maar beide processen interageren ook aangezien de consultant onder meer wordt ingezet ter ondersteuning van de experts.

6.2.2.1. Externe consultant

Voor de uitvoering van deze evaluatie zal een externe consultant worden ingezet die aangesteld zal worden via de aanbesteding van een overheidsopdracht. Van de consultant wordt verwacht dat hij bij de uitvoering van zijn opdracht de onderscheiden evaluatielijken voor zowel de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) als voor de evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma vertaalt in twee sets van samenhangende en relevante evaluatievragen en in zijn werkplan voor de uitvoering ervan methodologieën aanwendt die tegemoetkomen aan de doelstellingen van de evaluaties en leiden tot de beoogde resultaten. Verder zal de consultant bij de uitvoering van de evaluatie-opdracht een beroep moeten doen op verschillende vormen van expertise en diverse stakeholders moeten raadplegen om de opdracht tot een goed einde te kunnen brengen.

De consultant zal de opdracht uitvoeren in samenwerking met het samen te stellen panel van (internationale) experts (zie sectie 6.2.2.2 hieronder) en gebruik maken van de bevindingen van dit panel bij het opstellen van de eindrapportering. Het rapport dat het expertpanel zal opstellen, dient met andere woorden aangewend te worden in de finale rapportering van de consultant over de evaluatie van het Kenniscentrum en moet ook integraal als bijlage bij deze eindrapportering gevoegd worden.

De consultant moet alle onderdelen van de evaluatie op zich nemen (zie sectie 6.1 hierboven) en minstens de bronnen aanwenden die ter beschikking staan van deze evaluatie (zie sectie 6.2.1 hierboven). Verder moet de consultant ook instaan voor de ondersteuning en begeleiding van het panel van (internationale) experts en op basis van zijn eigen analyses en bevindingen een programma en evaluatie-opdracht (incl. evaluatie-onderwerpen en/of -vragen) voor het panel uitwerken.

6.2.2.2. Panel van (internationale) experts

Voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) werd in overleg met (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum beslist om te voorzien in een beoordeling door een panel van (internationale) experts, waarbij het in eerste instantie de bedoeling is dat de experts worden ingezet om na te gaan of de doelstellingen en activiteiten zoals omschreven in het convenant tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest zijn bereikt. Verder is het ook de bedoeling om de (internationale) experts in te zetten om bij te dragen tot het adviseren over de toekomst en dit voor zowel het Kenniscentrum als voor het beleid. De (internationale) experts die ingezet zullen worden voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) en dienen dus zicht te hebben op de toekomst van het expertisedomein van het Kenniscentrum. Ervaring hebben met beleid op het niveau van een regio of land of ruimer vormt een bijkomend pluspunt.

Praktisch gezien zal het expertenpanel een tweetal dagen worden ingezet en worden er panelsessies georganiseerd waarin in ieder geval vertegenwoordigers van (de onderzoeksgroepen van) het Kenniscentrum gehoord en bevraagd zullen worden, maar waarin dat minstens ook met de beleidsmakers van het Departement EWI en het kabinet gebeurt en met andere stakeholders.

De experts zullen bij hun werkzaamheden worden ondersteund en begeleid door de externe consultant die op basis van zijn voorafgaande analyses en bevindingen een tussentijds rapport, de evaluatie-opdracht en een concrete set van evaluatie-/onderzoeksvragen voor het panel zal uitwerken. De experts zullen zich bij de uitvoering van hun opdracht onder meer baseren op de voorbereidende werkzaamheden van de externe consultant, maar zullen ook andere bronnen kunnen raadplegen.⁵⁰ Het expertenpanel stelt een eigen rapport op dat zowel geïntegreerd zal worden in het rapport van de consultant als er als bijlage aan wordt gehecht.

De samenstelling van het panel van (internationale) experts⁵¹ zal gebeuren op basis van suggesties van zowel het Departement EWI (d.i. afdeling Strategie & Coördinatie en afdeling Ondernemen & Innoveren), van (vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum en van de externe consultant die voor de uitvoering van de evaluatie zal worden ingezet. De samenstelling van het expertenpanel moet gevalideerd worden door de stuurgroep die de evaluatie van het Kenniscentrum begeleidt (zie sectie 6.2.3 hieronder) en de evaluatiecel van het Departement EWI staat in voor het aanstellen van het panel.

6.2.3. Begeleiding van de evaluatie/evaluatieproces

Voor de dagelijkse opvolging van de evaluatiewerkzaamheden van deze evaluatie-opdracht is een operationele werkgroep ingesteld. Deze bestaat uit de dossierbehandelaar voor de evaluatie en zijn/haar back-up die behoren tot de evaluatiecel van de afdeling Strategie & Coördinatie en de dossierbehandelaar(s) bij de afdeling Ondernemen & Innoveren van het Departement EWI. Het (enige) aanspreekpunt (SPOC) voor alle betrokkenen bij de evaluatie is de eerder vermelde dossierbehandelaar voor de evaluatie.

De evaluatiestuurgroep is het orgaan dat bevoegd is voor het toezicht op en de begeleiding van het evaluatieproces. De werking ervan is neergelegd in een huishoudelijk reglement. De stuurgroep waakt over het correcte verloop van het evaluatieproces en kan dit zo nodig bijsturen. De rapportering vindt plaats aan de leden van de evaluatiestuurgroep die de kwaliteit van het geleverde werk bewaakt. Verder ziet de evaluatiestuurgroep erop toe dat de evaluatie-opdracht van de externe consultant wordt uitgevoerd in overeenstemming met de bepalingen van het opdrachtbestek en dat de werkzaamheden van de externe consultant resulteren in een eindrapportering met concrete aanbevelingen die inpasbaar zijn in de regelgeving. De evaluatiestuurgroep is ook het orgaan dat de interviewlijsten, de samenstelling van het expertenpanel, de tussentijdse resultaten, de (ontwerp)rapporteringen en andere stukken, voorstellen en/of deliverables valideert. De evaluatiestuurgroep die deze evaluatie begeleidt, is samengesteld uit vertegenwoordigers van het departement (afdeling Strategie & Coördinatie en afdeling Ondernemen & Innoveren) en een vertegenwoordiger van de minister in de hoedanigheid

⁵⁰ O.a. de zelfevaluatie (ex post en ex ante) opgesteld door (vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum, enz.

⁵¹ Er wordt uitgegaan van (minstens) vier experts waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de genderbalans, maar ook met de aanwezige expertise en met de geografische spreiding.

van waarnemer. De externe consultant wordt uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep, maar maakt er geen deel van uit.

6.2.4. Nazorg

In het kader van de kwaliteitsbewaking en dit wat betreft de dienstverlening van de evaluatiecel van het Departement EWI aan zowel de beleidsvoorbereidende entiteiten als aan het evaluatievoorwerp, vindt (enige tijd) na afloop van een evaluatie een kwaliteitscontrole van het proces plaats. Dit gebeurt onder de vorm van een nazorggesprek met de betrokken partijen, waaronder het evaluatievoorwerp. Dit gesprek betreft het procesmatige aspect van de evaluatie en staat aldus los van de inhoudelijke uitkomst van de evaluatie. Het staat de geëvalueerde(n) vrij om tijdens het nazorggesprek ook hun mening te geven omtrent de inhoudelijke aspecten van de evaluatie in kwestie, maar het nazorggesprek is hiervoor niet het kader.

6.2.5. Planning

De evaluatie dient uiterlijk tegen **30 juni 2025** te zijn voltooid. De voorgestelde timing garandeert enerzijds dat er voldoende informatie en resultaten beschikbaar zijn om de evaluatie ten gronde uit te voeren en anderzijds dat de resultaten ervan meegenomen kunnen worden bij de onderhandelingen over een nieuw convenant met het Kenniscentrum en de (eventuele) (structurele) verderzetting van het “amai!”-programma.

De indicatieve planning voor de uitvoering van deze evaluatie is als volgt:

1. Toelichten hoofdlijnen plan van aanpak (PVA) en leidraad/richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) aan de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum: 4 juli 2024
2. Toelichten hoofdlijnen plan van aanpak (PVA) en leidraad/richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma aan de vertegenwoordigers van de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil: 4 september 2024
3. Toelichten ontwerp van PVA aan de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum en Scivil: 1 oktober 2024
4. Aanvullen ontwerp van PVA op basis van de toelichting ervan aan de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum en interne validatie: eerste helft oktober 2024
5. Overmaken intern gevalideerd PVA aan (het kabinet van) de minister: eerste helft oktober 2024
6. Opstarten aanbesteding evaluatie-opdracht met het oog op het aanstellen van een externe consultant: midden oktober 2024
7. Start opdracht consultant: ten laatste eind december 2024
8. Overmaken van de zelfevaluatie over het Kenniscentrum (als geheel) door de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum en over (de begeleiding van) het “amai!”-programma door de vertegenwoordigers van de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil: 6 januari 2025
9. Eerste stuurgroepvergadering: 7 januari 2025

10. Opleveren tussentijds rapport voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) door de consultant: begin april 2025
11. Plaatsbezoek expertenpanel voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel): 8 en 9 mei 2025 (Brussel)
12. Opleveren ontwerp van eindrapporten: eind mei/begin juni 2025
13. Validatie ontwerp van eindrapporten door de stuurgroep en nazicht door de vertegenwoordigers van het Kenniscentrum/de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil (1 week) met het oog op de verbetering van materiële fouten: midden juni 2025.
14. Afronden eindrapportering: 30 juni 2025
15. Nazorggesprekken: oktober 2025

7. Informeren van en communiceren met het evaluatievoorwerp

Op 4 juli 2024 vond een eerste overleg plaats met vertegenwoordigers van het Kenniscentrum. Tijdens dit overleg werden zowel de evaluatiepraktijk van het departement als de hoofdlijnen voor de geplande evaluatie van 2025 toegelicht. De leidraad/richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie werd eveneens tijdens dit overleg moment besproken.

Tijdens dit overleg werd in samenspraak met de dossierbehandelaars bij het Departement EWI en (de vertegenwoordigers van) Kenniscentrum overeengekomen om aanvullend op de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) ook een evaluatie uit te voeren van (de begeleiding van) het “amai!”-programma door de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil. Aangezien jaarlijks afzonderlijk gerapporteerd wordt over de werkzaamheden van het Kenniscentrum (als geheel) enerzijds en (de begeleiding van) het “amai!”-programma anderzijds, werd eveneens afgesproken dat voor het “amai!”-programma een eigen zelfevaluatie en evaluatierapport opgesteld zal worden.

Op 4 september 2024 vond een overleg plaats met de vertegenwoordigers van de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT en Scivil over de evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma. Tijdens dit overleg werden de hoofdlijnen voor de in 2025 geplande evaluatie toegelicht en werd ook de leidraad/richtlijnen besproken voor het opstellen van de zelfevaluatie en werd afgesproken dat de zelfevaluatie voor het “amai!”-programma zal opgeleverd worden tegen 6 januari 2025.

Op 1 oktober 2024 vond een tweede overleg plaats met vertegenwoordigers van het Kenniscentrum en Scivil waarbij het ontwerp van plan van aanpak werd toegelicht. Hierbij werd aan het Kenniscentrum en Scivil om feedback gevraagd over het ontwerp van plan van aanpak. Onderhavig plan van aanpak werd na deze toelichting aangepast op basis van de gemaakte afspraken. Tijdens dit overleg werd afgesproken/bevestigd dat de zelfevaluaties (ex post en ex ante) voor de evaluatie van het Kenniscentrum (als geheel) en voor de evaluatie van (de begeleiding van) het “amai!”-programma opgeleverd zullen worden tegen 6 januari 2025 en dat het plaatsbezoek voor de beoordeling van het Kenniscentrum (als geheel) door het (internationale) expertenpanel zal plaatsvinden in Brussel op 8 en 9 mei 2025.

8. Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie

Voor de uitvoering van de evaluatie zal o.m. een beroep worden gedaan op een externe consultant (zie sectie 6.2.2.1 hierboven). De consultant zal worden aangesteld via een aanbestedingsprocedure. Het is de bedoeling deze procedure ten laatste in november van 2024 op te starten. De evaluatiecel van de afdeling Strategie & Coördinatie staat in voor het geheel van (de afhandeling van) de aanbestedingsprocedure van de opdracht van de consultant. Dit omvat zowel het voortraject, de eigenlijke aanbestedingsprocedure als de opvolging van de uitvoering van de opdracht.

8.1. BESCHIKBARE DOCUMENTEN

Volgende informatie zal ter beschikking worden gesteld aan de consultant, hetzij als bijlage bij het bestek, hetzij op de relevante website, hetzij elektronisch op te vragen bij het departement:

Voor het opstellen van de offerte:

- Informatie over het [Kenniscentrum](#)
- Informatie over het “[amai!](#)”-programma
- Convenant 2021-2025 tussen het Kenniscentrum en het Gewest
- [Evaluatierapport](#) van het Vlaams Beleidsplan AI van 2023
- Regelgeving ([W&I-decreet](#), [Codex Hoger Onderwijs](#))
- Regeerakkoorden, beleidsbrieven en beleidsnota's, beleids- en begrotingstoelichtingen⁵²
- Visie 2050 en Vizier 2030
- Diverse adviezen (SERV, VARIO, enz.) (zie websites adviesorganen)

Bij de plaatsing van de opdracht (of later):

- Relevante beslissingen van en nota's/mededelingen aan de Vlaamse Regering
- Voor het Kenniscentrum (als geheel):
 - Meerjarenstrategie 2021-2025
 - Jaarlijkse rapporteringen: werkplannen en activiteitenrapporten
 - Zelfevaluatie (ex post en ex ante)
- Voor (de begeleiding van) het “amai!”-programma:
 - Jaarlijkse rapporteringen: activiteitenverslagen
 - Zelfevaluatie (ex post en ex ante)
- Toekomstvisie opgesteld door de dossierbehandelaars bij het Departement EWI
- Enz.

⁵² Via <https://www.ewi-vlaanderen.be/publicaties> of op de website van het Vlaams Parlement www.vlaamsparlement.be.

9. Gebruik en verspreiding van de evaluatieresultaten

Conform de communicatiestrategie die het Departement EWI hanteert voor beleidsevaluaties⁵³, wordt het eindrapport van de evaluatie een maand na de formele oplevering ervan publiek.⁵⁴ In de periode daarvoor is het eindrapport nog vertrouwelijk en wordt dit enkel ter beschikking gesteld aan de direct betrokken partijen, nl. de bevoegde minister(s), de leden van de stuurgroep die de evaluatie heeft begeleid en (vertegenwoordigers van) de evaluatievoorwerpen.

Voor de eindrapportering finaal gevalideerd wordt (door de stuurgroep), krijgen de vertegenwoordigers van de evaluatievoorwerpen de mogelijkheid om de (ontwerp van) eindrapporten na te lezen met het oog op de verbetering van materiële fouten. Vastgestelde materiële fouten moeten altijd verbeterd worden en conclusies of aanbevelingen die erop gebaseerd waren, moeten overeenkomstig aangepast worden. Voor het nazicht met het oog op de verbetering van materiële fouten krijgen de vertegenwoordigers van de evaluatievoorwerpen één week tijd en de verwachte periode waarin dit nazicht moet uitgevoerd worden, wordt ruim op voorhand meegedeeld, zodat deze werkzaamheden opgenomen kunnen worden in de eigen planning. Bij het finaliseren van het eindrapport dient rekening gehouden te worden met de door (de vertegenwoordigers van) de evaluatievoorwerpen overgemaakte overzicht van materiële fouten. Eventuele conclusies en aanbevelingen die erop waren gebaseerd, moeten aangepast worden. Pas nadat deze aanpassingen zijn doorgevoerd en de stuurgroep deze herwerkte versies heeft gevalideerd, kan de fase van de formele oplevering van de eindrapporten aangevat worden.

In principe kunnen de vertegenwoordigers van de evaluatievoorwerpen na de afronding van de evaluatieprocedure een beroep doen op de externe consultant om de resultaten van de evaluatie toe te lichten, conform de hierboven omschreven communicatiestrategie. In het opdrachtbestek voor de aanbesteding van deze evaluatie-opdracht wordt hiervoor een specifieke optie voorzien.

Gedurende de periode van een maand na de formele oplevering⁵⁵ van het eindrapport krijgen de vertegenwoordigers van de evaluatievoorwerpen de kans om formeel te reageren op de evaluatieresultaten en deze formele reactie over te maken aan de bevoegde instanties (d.i. de bevoegde minister(s) en het Departement EWI).

⁵³ Zie [EWI-website](#).

⁵⁴ Het is uiteraard de publieke eindrapportering die wordt bekendgemaakt op de website van het Departement EWI. In de publieke eindrapportering zijn vertrouwelijke bedrijfs-, persoonsgegevens en andere vertrouwelijke gegevens verwijderd of onleesbaar gemaakt. De (voor zover van toepassing) niet-publieke versie van de eindrapportering blijft ten allen tijde vertrouwelijk.

⁵⁵ Indien de formele oplevering in juli of augustus plaatsvindt, dan start deze periode van een maand op 1 september (van hetzelfde kalenderjaar).

A. Leidraad/Richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van de 2025 evaluatie van het Kenniscentrum Data & Maatschappij

A.1. INLEIDING

De evaluatiecel van het Departement EWI heeft in het kader van de 2025 evaluatie van het **Kenniscentrum Data & Maatschappij (in wat volgt kortweg Kenniscentrum)**, een richtlijn/leidraad opgesteld, die bestaat uit een lijst van thema's die ingevuld kunnen worden/aan bod kunnen komen bij het uitwerken van de zelfevaluatie die verwacht wordt van de vertegenwoordigers van het "evaluatievoorwerp". **De verwachte zelfevaluatie dient in het Engels te worden opgesteld.**⁵⁶

De verwachte zelfevaluatie dient uit een **ex-postluik (terugblik)** en een **ex-anteluik (voorblik)** te bestaan, waarbij een goed evenwicht tussen beide luiken wordt beoogd. De bedoeling is om (de drie universitaire onderzoeksgroepen van) het Kenniscentrum toe te laten een ex-postreflectie (2019/2021-2025) op te stellen en op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uit te zetten voor de toekomst (d.i. een vooruitblik of ex-antereflectie voor de periode 2026-2030). De evaluatie is er immers op gericht om zo goed mogelijk bij te dragen aan de toekomstige beleidsontwikkeling.

Aangezien (de drie universitaire onderzoeksgroepen van) het Kenniscentrum jaarlijks reeds omstandig rapporteren aan het Departement Economie Wetenschap en Innovatie (EWI), kan de verwachte zelfevaluatie in principe op een (voldoende) hoog aggregatieniveau worden uitgewerkt. Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan – waar mogelijk en relevant – altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (bv. jaarverslagen, evaluatieverslagen, informatie op de website, andere rapporteringen, enz.). Het is niet de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

A.2. CONTEXT VOOR HET OPSTELLEN VAN DE ZELFEVALUATIE

De in 2025 geplande evaluatie heeft zoals hierboven aangegeven in hoofdzaak betrekking op de meerjarenstrategie, de realisatie van de strategische doelstellingen, opdrachten en jaarplannen, het personeelsbeleid, de aansturing en governance, de samenwerking en synergieën, enz. van het Kenniscentrum als geheel.

De evaluatie wordt opgezet vanuit twee primaire dimensies, namelijk ex post en ex ante, maar benadert het evaluatievoorwerp ook vanuit een aantal andere perspectieven/invallshoeken, namelijk het Kenniscentrum op zich (d.i. intern perspectief) en in relatie tot de doelgroepen en andere belanghebbenden (d.i. extern perspectief), vanuit een regionaal tot internationaal perspectief en verder vanuit een systeemperspectief (d.i. systeemevaluatie, met name rekening houdend met het systeem waarvan Kenniscentrum deel uitmaakt (in het bijzonder het Vlaams Beleidsplan AI), alsook de verschillende beleidsniveaus en hun overeenstemmende doelstellingenkaders).⁵⁷

⁵⁶ De verwachte zelfevaluatie dient in het Engels te worden opgesteld omdat deze o.a. ter beschikking gesteld zal worden van het internationale expertenpanel dat ingeschakeld zal worden bij deze evaluatie.

⁵⁷ Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan van het Vlaamse W&I-systeem, vervolgens het EWI-beleid, het globale Vlaamse beleid (huidig beleid, Visie 2050 en Vizier 2030), het federale kader en de Europese beleidsagenda inzake AI, enz.

De evaluatie omvat zowel een beoordeling van het Kenniscentrum zelf als van de opdrachten die door het Kenniscentrum ontplooid werden/worden. Bij de ex-postbeoordeling van het Kenniscentrum ligt de nadruk op (de aanloopperiode naar) de oprichting van het Kenniscentrum, de meerjarenstrategie en de strategische doelstellingen (en de realisatie ervan), de werking, aansturing en governance (en in het bijzonder de coördinatie door de initiërende instelling en de werking van de stuurgroep) en de organisatorische aspecten, terwijl bij de beoordeling van de opdrachten de nadruk eerder zal liggen op de behaalde resultaten, de (wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige) impact, de samenwerking met en synergieën tussen de universitaire onderzoeksgroepen, de interactie met de doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen) en andere belanghebbenden, alsook de wisselwerking met (het flankerend beleid van) het Vlaams Beleidsplan AI, enz.

Een belangrijk deel van de evaluatie is daarnaast ook gericht op de toekomst en omvat onder andere een analyse en beoordeling van de toekomstplannen voor de komende vijfjarige periode voor het Kenniscentrum en dit ook gezien in relatie tot (het flankerend beleid van) het Vlaams Beleidsplan AI.

Aansluitend hierop wordt er verwacht dat er rekening gehouden wordt met de (evoluerende) beleidscontext en dat er aangegeven wordt of en hoe het Kenniscentrum in het verleden heeft bijgedragen (en nog verder zal bijdragen tot eind 2025) tot de doelstellingenkaders van de verschillende beleidsniveaus, alsook aantoon hoe de toekomstplannen erop inspelen en ertoe zullen bijdragen.

A.3. RICHTLIJN/LEIDRAAD VOOR HET OPSTELLEN VAN DE ZELFEVALUATIE

Conform artikel 12 (§7) van het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum reikt het Departement EWI een leidraad/richtlijn aan voor het opstellen van de verwachte zelfevaluatie. Concreet kan (kunnen) (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum uitgaan van onderstaande richtlijn/leidraad die is onderverdeeld in een aantal thema's. Het is de bedoeling om op basis van deze beschreven thema's voldoende elementen aan te reiken om elk thema te onderbouwen en in te vullen in de op te stellen zelfevaluatie. **De gekozen thema's zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden; overlappingsen tussen de thema's zijn dan ook niet uitgesloten.**

A.3.1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (2019/2021-2025)

Voor het ex-postluik van de zelfevaluatie wordt verwacht dat de het Kenniscentrum een reflectie maakt over de periode sinds (de aanloop naar) de oprichting ervan in 2019 (als onderdeel van het Vlaams Beleidsplan AI) en dit tot en met vandaag, alsook wat er nog in 2025 verwacht mag worden.⁵⁸ Deze terugblik dient op een (voldoende) hoog aggregatieniveau te gebeuren en dient ook in acht te nemen welke doelstellingen, resultaten en impact voor het Kenniscentrum initieel werden vooropgesteld én of en hoe deze werden gerealiseerd of nog gerealiseerd zullen worden tegen eind 2025. Verder is het ook van belang dat bij de uitwerking van dit luik van de zelfevaluatie rekening wordt gehouden met de evoluerende beleidscontext en -doelstellingen.

⁵⁸ Aangezien de zelfevaluatie ten laatste eind 2024 opgeleverd dient te worden, zullen de resultaten voor 2025 nog niet bekend zijn. Hier wordt dus verwacht dat het Kenniscentrum een voorlopige inschatting maakt van wat nog gerealiseerd zal worden tegen eind 2025 en wat (mogelijks) niet en waarom.

A.3.1.1. Meerjarenstrategie, rol, positie en meerwaarde

In dit luik wordt een korte toelichting verwacht bij de oprichting van het Kenniscentrum, (de totstandkoming van) de meerjarenstrategie en de concretisering ervan in de jaarplannen, alsook hoe deze zijn geëvolueerd in de beschouwde periode. In dit verband dient bijzondere aandacht te gaan naar de mate waarin en de wijze waarop de (strategische) doelstellingen en activiteiten van het Kenniscentrum werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen eind 2025 en eventueel waarom (niet). Verder dient de (al dan niet geëvolueerde) rol, positie en meerwaarde van het Kenniscentrum in dit luik ook aan bod te komen.

Ook wordt verwacht dat aangegeven wordt hoe het Kenniscentrum is/was ingebed in/afgestemd op de Vlaamse beleidsdoelstellingen en in het bijzonder als onderdeel van (het flankerend beleid van) het Vlaams Beleidsplan AI en de inschakeling in het wetenschapscommunicatiebeleid en hoe de meerjarenstrategie en jaarplannen ten uitvoer werden gebracht. Verder moet worden toegelicht of en indien ja, hoe de meerjarenstrategie en de (strategische) doelstellingen werden bijgesteld in het licht van de evoluerende beleids- en/of onderzoekscontext in Vlaanderen en ruimer.

Dit luik van de ex-postzelfevaluatie wordt bij voorkeur uitgewerkt vanuit zowel een intern als een extern perspectief en zowel op zichzelf als vanuit een systeemperspectief. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van het Vlaamse W&I-systeem, vervolgens het EWI-beleid, het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050 en Vizier 2030), de Europese beleidsagenda AI en nog ruimer (indien van toepassing).

A.3.1.2. Werking, governance en aansturing

Dit luik van de ex-postzelfevaluatie heeft in eerste instantie betrekking op de werking, governance en aansturing van het Kenniscentrum. Het is de bedoeling dat een eigen inschatting wordt gegeven van de werking en het functioneren over de voorbije periode. Aspecten die in dit luik aan bod kunnen komen, hebben vooral betrekking op de organisatie, de beleidsvoering (o.a. personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, enz.), de opvolging, het toezicht en de rapportering over de voortgang van de activiteiten van het Kenniscentrum (o.a. door de initiërende instelling, de stuurgroep⁵⁹, de (mogelijke) klankbordgroep(en)⁶⁰, de overkoepelende AI-stuurgroep⁶¹, het Departement EWI, enz.) en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief.

Het interne perspectief heeft in hoofdzaak betrekking op de interne werking (o.a. de samenwerking en afstemming tussen de universitaire onderzoeksgroepen, de coördinatie en opvolging door de initiërende instelling, enz.), de governance, de aansturing (en in het bijzonder (de werking van) de stuurgroep en de vertegenwoordiging in en afstemming met de overkoepelende AI-stuurgroep).

⁵⁹ Artikel 10 van het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum Data & Maatschappij stelt dat in de stuurgroep vertegenwoordigers van het Kenniscentrum, van de Vlaamse overheid en deskundigen zetelen.

⁶⁰ Het doel van een klankbordgroep wordt in het huishoudelijk reglement van het Kenniscentrum als volgt omschrijven: Monitoren, evalueren en verfijnen van thema's waar het Kenniscentrum op inzet; een netwerk van experts samenbrengen die het Kenniscentrum voeden in concrete dossiers; expertise in Vlaanderen met betrekken tot Data en maatschappij in kaart brengen; mogelijke samenwerkingen en synergieën met belanghebbenden in een vroege fase van dossiers identificeren en op touw zetten.

⁶¹ Het Vlaams Beleidsplan AI wordt opgevolgd door een overkoepelende AI-stuurgroep die opgezet wordt onder leiding van VLAIO en het Departement EWI met een vertegenwoordiging van de relevante stakeholders uit het bedrijfsleven en het onderzoeksveld. Artikel 11 van het convenant 2021-2025 tussen het Vlaamse Gewest en het Kenniscentrum Data & Maatschappij stelt dat deze overkoepelende stuurgroep de meerjarenstrategie moet goedkeuren (§1) en dat de begroting en het jaarplan (§2) en het jaarverslag (§3) eraan worden meegedeeld.

Verder is ook de kwaliteitsbewaking en in het bijzonder de herbruikbaarheid en publiceerbaarheid van het onderzoek uitgevoerd door de universitaire onderzoeksgroepen van Kenniscentrum, een belangrijk aandachtspunt binnen dit luik van de ex-postzelfevaluatie.

Specifiek wat het financiële beleid betreft, dient aandacht te worden besteed aan de middelen die het Kenniscentrum heeft ingezet voor de realisatie van haar activiteiten en dit in term van eigen middelen (d.i. middelen van de universitaire onderzoeksgroepen), EWI-middelen (d.i. convenantsmiddelen, middelen van andere entiteiten binnen de Vlaamse overheid en middelen van andere (publieke en/of private) partijen buiten de Vlaamse overheid (indien van toepassing). De financiële engagementen en meer specifiek de centrale beheerskosten en algemene exploitatiekosten van de universiteiten enerzijds en de aanleg van reserves anderzijds dienen ook onder de loep genomen te worden.

Vanuit een extern perspectief is de werking, governance en aansturing van het Kenniscentrum geregeld in het convenant en een huishoudelijk reglement. Concreet zijn in artikel 6 (§3) van dit convenant volgende doelgroepen vastgelegd: bedrijven, beleidsmakers brede publiek en andere onderzoeksgroepen. De samenwerking met en/of afstemming tussen de universitaire onderzoeksgroepen enerzijds en de doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen) anderzijds dienen hier ook te worden toegelicht. Aandachtspunten hierbij zijn de rol van het Kenniscentrum binnen (het flankerend beleid van) het Vlaams Beleidsplan AI, de relaties met en de acties ten aanzien van de doelgroepen en in het bijzonder de Vlaamse beleidsactoren.

De rol van het Departement EWI als subsidieverstrekker (o.a. via vertegenwoordiging in de stuurgroep, het nazicht van deliverables en de jaarlijkse (gestructureerde inhoudelijk en financiële) controles, tussentijds (informeel) overleg, enz.) dient eveneens aan bod te komen in dit luik. Vanuit dit oogpunt wordt ook verwacht dat de regelgeving wordt bekeken en dat er gereflecteerd wordt over de opvolging van het Kenniscentrum door het Departement EWI over de afgelopen periode.

A.3.1.3. Resultaten, prestaties en impact

In dit luik van de ex-postzelfevaluatie is het de bedoeling om dieper in te gaan op de belangrijkste resultaten en de (wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige) impact die het Kenniscentrum in de voorbije periode heeft gerealiseerd of nog zal realiseren tegen eind 2025. Hierbij is het niet de bedoeling om enkel in te gaan op de meer kwantitatieve resultaten (zoals bv. het aantal blogposts, activiteiten en evenementen, nieuwsbrieven, opiniestukken, enz.), maar ook op de kwalitatieve realisaties en (paden naar) impact.

Concreet wordt binnen dit luik een overzicht verwacht van en een toelichting over de resultaten (in termen van wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige impact) die de convenantsmiddelen hebben opgeleverd en dit voor alle beoogde doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen) als binnen de bredere (internationale) context. Er wordt eveneens een toelichting verwacht over de mogelijkheden die de middelen teweeggebracht hebben wat betreft het opzetten en (verder) uitbouwen van (bestaande) samenwerkingsverbanden (in Vlaanderen en daarbuiten). De eventuele bijdrage van het Kenniscentrum tot de doelstellingenkaders van de opeenvolgende systemen kan in dit luik ook aan bod komen. Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan van het W&I-beleid, het EWI-beleid, het globale Vlaams beleid (incl. Visie 2050 en Vizier 2030) en het EU-beleid en ruimer (indien van toepassing).

A.3.1.4. SWOT

Voortbouwend op het voorgaande wordt eveneens verwacht dat een eigen SWOT-analyse wordt opgesteld die vervolgens in de ex-antezelfevaluatie kan aangewend worden. Concreet wordt er verwacht dat aangegeven wordt welke de sterke/zwakke punten waren in de afgelopen periode op het vlak van (meerjaren)strategie, rol, meerwaarde, werking, governance en aansturing en waarom, alsook welke prestaties en welke impact als sterk(st)/zwak(st) kunnen worden beschouwd en waarom. Verder wordt verwacht dat aangegeven wordt welke opportuniteiten, uitdagingen en bedreigingen zich voor het Kenniscentrum stellen wat betreft (de uitwerking/ontwikkeling van) haar (meerjaren)strategie en werking en dient in deze SWOT-analyse ook aangegeven te worden welke aandachtspunten en/of verbeterpunten zich stellen ten aanzien van de huidige regelgeving en beleidscontext in relatie tot de werking en waarom.

A.3.2. Inhoud van de ex-antezelfevaluatie (2026-2030)

Op basis van de ex-postzelfevaluatie en de SWOT-analyse en rekening houdend met de huidige beleids- en onderzoekscontext (en dit zowel Vlaams, federaal, Europees en internationaal en voor zover van toepassing) en regelgeving enerzijds en de te verwachten evoluties in de beleids- en onderzoekscontext anderzijds, is het de bedoeling dat een ontwerp van meerjarenstrategie opgesteld wordt voor het Kenniscentrum en dit voor de periode van 1 januari 2026 tot en met 31 december 2030.

Het ontwerp van meerjarenstrategie voor de periode 2026-2030 bevat minstens strategische doelstellingen afgestemd op de beleidsdoelstellingen en regelgeving (Vlaams, federaal, Europees, internationaal en voor zover van toepassing), operationele doelstellingen, activiteiten, een voorstel voor een set van KPI's (kwantitatief en kwalitatief en inclusief streefwaarden), strategieën gericht op de realisatie van de (wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige) impact, mogelijke af te sluiten of bestaande samenwerkingsverbanden, afstemming en synergieën tussen de universitaire onderzoeksgroepen onderling, alsook met de beoogde doelgroepen (d.i. bedrijven, beleidsmakers, brede publiek en andere onderzoeksgroepen) en mogelijks andere actoren in het beoogde veld, en dit telkens met een verantwoording van de voorgestelde keuzes.

Het ontwerp van meerjarenstrategie dient verder ook een financieel plan voor de komende periode te bevatten waarbij minstens rekening wordt gehouden met een minimaal scenario (d.i. ongewijzigd beleid, wat overeenkomt met de bestendinging van de huidige financiële inbreng in termen van de toegekende subsidie door het Departement EWI) wat betreft verwachte inkomsten.

Verder gaat het ontwerp van meerjarenstrategie ook uit van de conclusies uit de eigen ex-postzelfevaluatie en de SWOT-analyse en geeft het aan hoe de zwakke/sterke punten kunnen worden weggewerkt/benut. Tevens gaat het uit van de geïdentificeerde opportuniteiten en bedreigingen/uitdagingen en geeft het aan hoe deze maximaal kunnen worden benut/omzeild. In het bijzonder dienen hierbij zowel de Vlaamse, federale, Europese als internationale beleids- en onderzoekscontext en -ontwikkelingen in overweging te worden genomen (voor zover van toepassing), evenals het systeemperspectief.

Het toekomstplan bevat daarnaast ook suggesties tot vereenvoudiging/aanpassingen van de regelgeving, de rapportering aan en opvolging door het Departement EWI, de governance en aansturing, enz. Er wordt met andere woorden verwacht dat er aanbevelingen geformuleerd worden ten aanzien van het Vlaamse W&I-beleid in het algemeen en het convenant met het

Vlaamse Gewest in het bijzonder. Hierbij dient dan ook de internationale context in overweging te worden genomen.

Het voorstel houdt verder ook expliciet rekening met de systeemdimensie en haakt daarom in op de doelstellingenkaders waarin deze systemen zijn ingebed. Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan het W&I-beleid, het EWI-beleid, het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050 en Vizier 2030), het federale kader, het Europese beleid en ruimer (indien van toepassing).

B. Leidraad/Richtlijnen voor het opstellen van de zelfevaluatie in het kader van de evaluatie van (de begeleiding van) het burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!”

B.1. INLEIDING

In de eerste helft van 2025 wordt de evaluatie van het Kenniscentrum Data & Maatschappij (in wat volgt kortweg “het Kenniscentrum”) uitgevoerd. In samenspraak met de dossierbehandelaars bij het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) en (de vertegenwoordigers van) het Kenniscentrum werd overeengekomen om deze evaluatie optimaal te benutten door tegelijkertijd een evaluatie van (de begeleiding van) het **burgerwetenschapscommunicatieprogramma “amai!” (in wat volgt kortweg “amai!”-programma)** door de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT onder de noemer van het Kenniscentrum en Scivil uit te voeren.

De evaluatiecel van het Departement EWI heeft in het kader van de 2025 evaluatie van het “amai!”-programma, een richtlijn/leidraad opgesteld, die bestaat uit een lijst van thema’s die ingevuld kunnen worden/aan bod kunnen komen bij het uitwerken van de zelfevaluatie die verwacht wordt van de vertegenwoordigers van het “evaluatievoorwerp”. Deze richtlijn/leidraad is gebaseerd op de richtlijn/leidraad die opgesteld werd voor de evaluatie van het Kenniscentrum als geheel. **De verwachte zelfevaluatie mag in het Nederlands worden opgesteld.**

De verwachte zelfevaluatie dient uit een **ex-postluik (terugblik)** en een **ex-anteluik (vooruitblik)** te bestaan, waarbij een goed evenwicht tussen beide luiken wordt beoogd. De bedoeling is dat (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT) van het Kenniscentrum en Scivil een gezamenlijke ex-postreflectie (2020-2024/2025) opstellen over (de begeleiding van) het “amai!”-programma en dat men op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uitzet voor de toekomst (d.i. een vooruitblik of ex-antereflectie voor de periode 2025/2026-2030). De evaluatie is er immers op opricht om zo goed mogelijk bij te dragen aan de toekomstige beleidsontwikkeling.

Aangezien van (de vertegenwoordigers van) (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil verwacht wordt dat zij jaarlijks omstandig rapporteren aan het Departement Economie Wetenschap en Innovatie (EWI) over de voortgang van het “amai!”-programma, kan de verwachte zelfevaluatie in principe op een (voldoende) hoog aggregatieniveau worden uitgewerkt. Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan – waar mogelijk en relevant – altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (bv. activiteitenverslagen, informatie op de website, andere rapporteringen, enz.). Het is niet de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

B.2. SCOPE VAN DE IN 2025 GEPLANEDE EVALUATIE

Het is de bedoeling om na te gaan of de aanpak die (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil hanteerden of hanteren voor (de begeleiding van) het “amai!”-programma, (nog altijd) de meest aangewezen was/is om de doelstellingen te bereiken.

Elementen die in de evaluatie aan bod kunnen komen, zijn o.a. de aansturing, de begeleiding en opvolging van het programma (als geheel en van de geselecteerde projecten), (de besteding van) de beschikbare middelen (zowel voor de opstart/begeleiding van het programma als geheel, als voor de financiering van de geselecteerde projecten), de selectieprocedure en -criteria, het bereik en de samenwerking met de doelgroepen (o.a. de Vlaamse overheid, de burgers (en in het bijzonder

de “maatschappelijke toepassers” van technologie)), de samenstelling van en samenwerking met (de partners van) de verschillende projectconsortia, enz. Een evaluatie van de geselecteerde burgerwetenschapsprojecten zelf valt daarentegen buiten de scope van de in 2025 geplande evaluatie.

Het “amai!”-programma vloeide voort uit (het flankerend beleids(luik) van) het Vlaams Beleidsplan AI 2019-2023. Vanuit deze optiek is het ook de bedoeling om in kaart te brengen hoe het “amai!”-programma gelinkt is aan en heeft bijgedragen tot het Vlaams Beleidsplan AI als geheel en het flankerend beleid(sluike) in het bijzonder.

B.3. CONTEXT VOOR HET OPSTELLEN VAN DE ZELFEVALUATIE

De in 2025 geplande evaluatie heeft zoals hierboven aangegeven in hoofdzaak betrekking op de realisatie van de doelstellingen, de projectoproepen, het personeelsbeleid, de aansturing en governance, de samenwerking en synergieën, enz. van het “amai!”-programma.

De evaluatie wordt opgezet vanuit twee primaire dimensies, namelijk ex post en ex ante, maar benadert het evaluatievoorwerp ook vanuit een aantal andere perspectieven/invallshoeken, namelijk het “amai!”-programma op zich (d.i. intern perspectief) en in relatie tot de doelgroepen en andere belanghebbenden (d.i. extern perspectief), vanuit een regionaal tot internationaal perspectief en verder vanuit een systeemperspectief (d.i. met name rekening houdend met het systeem waartoe het “amai!”-programma behoort, d.i. het Vlaams Beleidsplan AI en in het bijzonder het flankerend beleid(sluike)).

Bij de ex-postbeoordeling van het “amai!”-programma ligt de nadruk op de opstart van het programma, de doelstellingen (en de realisatie ervan), de werking, aansturing en governance, de organisatorische aspecten, de behaalde resultaten, de (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) impact (voor zover relevant), de samenwerking met en synergieën tussen (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil, de interactie met de doelgroepen (d.i. het brede publiek en de “maatschappelijke toepassers” van technologie in het bijzonder), (de partners van) de verschillende projectconsortia, de Vlaamse overheid en eventuele andere belanghebbenden, alsook de wisselwerking met (het flankerend beleid(sluike) van) het Vlaams Beleidsplan AI, enz.

Een belangrijk deel van de evaluatie is daarnaast ook gericht op de toekomst en omvat onder andere een analyse en beoordeling van de toekomstplannen voor de komende vijfjarige periode voor het “amai!”-programma en dit ook gezien in relatie tot (het flankerend beleid(sluike) van) het Vlaams Beleidsplan AI.

Aansluitend hierop wordt er verwacht dat er rekening gehouden wordt met de (evoluerende) beleidscontext en in het bijzonder met de Vlaamse en recente Europese digitale strategieën en regelgeving inzake AI, alsook met hoe de toekomstplannen hierop zullen inspelen en ertoe zullen bijdragen (voor zover relevant).

B.4. RICHTLIJN/LEIDRAAD VOOR HET OPSTELLEN VAN DE ZELFEVALUATIE

De vertegenwoordigers van (de onderzoeksgroep van VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil die instaan voor (de begeleiding van) het “amai!”-programma kunnen voor het opstellen van de zelfevaluatie uitgaan van onderstaande richtlijn/leidraad die is onderverdeeld in een aantal thema's. Het is de bedoeling om op basis van deze beschreven thema's voldoende elementen aan te reiken om elk thema te onderbouwen en in te vullen in de op te stellen zelfevaluatie. **De gekozen**

thema's zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden; overlappingsen tussen de thema's zijn dan ook niet uitgesloten.

B.4.1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (2020-2024/2025)

Voor het ex-postluik van de zelfevaluatie wordt verwacht dat de vertegenwoordigers van (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil een reflectie maken over de periode sinds de opstart van het "amai!"-programma in 2020 (als onderdeel van het flankerend beleid(sluik) van het Vlaams Beleidsplan AI) en dit tot en met vandaag, alsook wat er nog in 2024/2025 verwacht mag worden.⁶² Deze terugblik dient op een (voldoende) hoog aggregatieniveau te gebeuren en dient ook in acht te nemen welke doelstellingen, resultaten, activiteiten/projectoproepen en impact initieel vooropgesteld werden voor het "amai!"-programma én of en hoe deze werden gerealiseerd of nog gerealiseerd zullen worden tegen eind 2024/2025. Verder is het ook van belang dat bij de uitwerking van dit luik van de zelfevaluatie rekening wordt gehouden met de evoluerende beleidscontext.

B.4.1.1. Rol, positie en meerwaarde

In dit luik wordt een korte toelichting verwacht bij de opstart van het "amai!"-programma in 2020 en de jaarlijkse hernieuwingen van het vervolgtraject in de periode 2021-2023/2024, alsook hoe het programma is geëvolueerd in de beschouwde periode. In dit verband dient bijzondere aandacht te gaan naar de mate waarin en de wijze waarop de doelstellingen – met name Vlamingen (laagdrempelig) informeren en onderwijzen over de basisbeginselen van AI én Vlamingen betrekken bij de ontwikkeling van nieuwe AI-toepassingen in Vlaanderen – en activiteiten/projectoproepen werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen eind 2024/2025 en eventueel waarom (niet). Verder dient de (al dan niet geëvolueerde) rol, positie en meerwaarde van het "amai!"-programma in dit luik ook aan bod te komen.

Ook wordt verwacht dat aangegeven wordt hoe het "amai!"-programma is/was ingebed in/afgestemd op de Vlaamse beleidsdoelstellingen en in het bijzonder de inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid⁶³ en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI. Verder wordt ook een analyse verwacht over hoe de activiteiten/projectoproepen binnen het "amai!"-programma ten uitvoer werden gebracht en hoe deze hebben bijgedragen tot innovatie, participatie en verwondering in Vlaanderen wat betreft AI. Daarnaast moet worden toegelicht of en indien ja, hoe de doelstellingen werden bijgesteld in het licht van de evoluerende beleidscontext in Vlaanderen en ruimer (voor zover relevant).

Dit luik van de ex-postzelfevaluatie wordt bij voorkeur uitgewerkt vanuit zowel een intern als een extern perspectief en zowel op zichzelf als vanuit een systeemperspectief (d.i. het "amai!"-programma binnen het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid en als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van) het Vlaams Beleidsplan AI).

⁶² Aangezien de zelfevaluatie ten laatste eind 2024 opgeleverd dient te worden, zullen de resultaten voor 2025 nog niet bekend zijn. Hier wordt dus verwacht dat voor het "amai!"-programma een voorlopige inschatting gemaakt wordt van wat nog gerealiseerd zal worden tegen eind 2025 en wat (mogelijks) niet en waarom.

⁶³ In Vlaanderen valt Citizen Science of burgerwetenschappen onder de noemer van wetenschapscommunicatie. Concreet streeft het Vlaams Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2023 ernaar om bijkomende inspanningen te doen om de burger te betrekken in burgerwetenschapsprojecten.

B.4.1.2. Werking, governance en aansturing

Dit luik van de ex-postzelfevaluatie heeft in eerste instantie betrekking op de werking, governance, en aansturing van het “amai!”-programma als geheel door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil. Het is de bedoeling dat een inschatting wordt gegeven van de werking en het functioneren over de voorbije periode. Aspecten die in dit luik aan bod kunnen komen, hebben vooral betrekking op de organisatie, de beleidsvoering (o.a. personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, management, enz.), de opstart, begeleiding/opvolging en nazorg van de (geselecteerde) projecten, het toezicht en de rapportering over (de voortgang van) de activiteiten/projectoproepen van het “amai!”-programma (o.a. aan de “amai!”-stuurgroep, het Departement EWI, de overkoepelende AI-stuurgroep, enz.) en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief.

Het interne perspectief heeft in hoofdzaak betrekking op de interne werking (o.a. de samenwerking en afstemming tussen én de coördinatie en opvolging door (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil van het “amai!”-programma als geheel en van de geselecteerde projecten, enz.), de governance, de aansturing (o.a. (de werking van) de “amai!”-stuurgroep). Verder is ook de kwaliteitsbewaking en in het bijzonder de opstart, begeleiding/opvolging en nazorg van de geselecteerde projecten een belangrijk aandachtspunt binnen dit luik van de ex-postzelfevaluatie.

Specifiek wat het financiële beleid betreft, dient aandacht te worden besteed aan de wijze waarop de middelen voor de opstart en jaarlijkse uitvoering van het “amai!”-programma enerzijds en voor de geselecteerde projecten anderzijds werden toegekend en ingezet. Hierbij dient een onderscheid gemaakt te worden tussen eigen middelen (d.i. middelen van het Kenniscentrum/Scivil), EWI-middelen, middelen van andere entiteiten binnen de Vlaamse overheid en middelen van andere (publieke en/of private) partijen buiten de Vlaamse overheid (voor zover relevant).

Vanuit een extern perspectief dient de werking, governance, aansturing en begeleiding van het “amai!”-programma als geheel en van de geselecteerde projecten in het bijzonder onder de loep te worden genomen. De werking in drie (seriële) fases in de jaren 2020 en 2021 en de omschakeling naar de werking in drie onafhankelijk van elkaar lopende, maar op elkaar inspelende sporen vanaf 2022 dient toegelicht te worden. Specifiek wat de begeleiding van de geselecteerde projecten betreft, wordt een toelichting verwacht bij het traject: het voortraject (o.a. verzamelen van onderzoeksvragen bij het brede publiek), de projectoproep (o.a. communiceren en opzetten van de projectoproep, organiseren co-creatiesessies, betrekken van experts, beoordelen van de projecten door een experten- en burgerjury aan de hand van evaluatiecriteria en door een publieksstemming), de opstart en begeleiding van de geselecteerde projecten (o.a. administratief, financieel, technologisch, enz.), het nazorgtraject, de (eind)rapportering, enz. De rol van het Departement EWI als subsidieverstrekker (o.a. via vertegenwoordiging in de stuurgroep, het nazicht van de activiteitenverslagen, tussentijds (informeel) overleg, enz.) dient eveneens aan bod te komen in dit luik.

B.4.1.3. Resultaten, prestaties en impact

In dit luik van de ex-postzelfevaluatie is het de bedoeling om dieper in te gaan op de belangrijkste resultaten en de (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) impact die het “amai!”-programma in de voorbije periode heeft gerealiseerd of nog zal realiseren tegen eind 2025. Hierbij is het niet de bedoeling om enkel in te gaan op de meer kwantitatieve resultaten (zoals bv.

het aantal activiteiten/projectoproepen en begeleide projecten, nieuwsbrieven, enz.), maar ook op de kwalitatieve realisaties en (paden naar) impact.

Concreet wordt binnen dit luik een overzicht verwacht van en een toelichting over de resultaten (in termen van maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale impact) die het “amai!”-programma heeft opgeleverd en dit voor alle beoogde doelgroepen waarbij een onderscheid gemaakt moet worden tussen het brede publiek en de “maatschappelijke toepassers” van technologie. De samenwerking met en/of afstemming tussen (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil enerzijds en de doelgroepen (d.i. het brede publiek en de “maatschappelijke toepassers” van technologie in het bijzonder) anderzijds dienen hier ook te worden toegelicht. Verder wordt er eveneens een toelichting verwacht over de mogelijkheden die het “amai!”-programma teweeggebracht heeft wat betreft het opzetten en uitbouwen van samenwerkingsverbanden/projectconsortia in Vlaanderen met bedrijven (met expertise in technologie of AI), universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten, vzw's die zich inzetten voor maatschappelijke uitdagingen/domeinorganisaties, burgerverenigingen en lokale overheden.

B.4.1.4. SWOT

Voortbouwend op het voorgaande wordt eveneens verwacht dat een eigen SWOT-analyse wordt opgesteld die vervolgens in de ex-antezelfevaluatie kan aangewend worden. Concreet wordt er verwacht dat aangegeven wordt welke de sterke/zwakke punten waren in de afgelopen periode op het vlak van (de realisatie van) de doelstellingen, de activiteiten/projectoproepen, de rol, positie en meerwaarde, de werking, governance en aansturing en waarom, alsook welke prestaties en welke impact als sterk(st)/zwak(st) kunnen worden beschouwd en waarom. Verder wordt verwacht dat aangegeven wordt welke opportuniteiten, uitdagingen en bedreigingen zich voor het “amai!”-programma stellen wat betreft (de uitwerking/uitvoering van) haar doelstellingen, de activiteiten/projectoproepen en de werking en dient in deze SWOT-analyse ook aangegeven te worden welke aandachtspunten en/of verbeterpunten zich stellen ten aanzien van de huidige regelgeving en beleidscontext in relatie tot de werking en waarom.

B.4.2. Inhoud van de ex-antezelfevaluatie (2025/2026-2030)

Op basis van de ex-postzelfevaluatie en de SWOT-analyse en rekening houdend met de huidige en de te verwachten evoluties in de Vlaamse beleidscontext en regelgeving, is het de bedoeling dat een toekomstplan wordt opgesteld voor het “amai!”-programma en dit voor de periode van 1 januari 2025/2026 tot en met 31 december 2030.

Het toekomstplan voor de periode 2025/2026-2030 bevat minstens een omschrijving van de doelstellingen afgestemd op de Vlaamse beleidsdoelstellingen (met bijzondere aandacht voor de maatschappelijke uitdagingen/thema's (d.i. werk, klimaat en milieu, mobiliteit en gezondheid)) en regelgeving, de activiteiten/projectoproepen, een voorstel voor de selectieprocedure en -criteria bij projectoproepen en voor een set van KPI's (kwantitatief en kwalitatief en inclusief streefwaarden), strategieën/aanpakken gericht op de realisatie van de (maatschappelijke, economische, beleidsmatige en internationale) impact, een (laagdrempelige) communicatiestrategie en in het bijzonder wat betreft het informeren, inspireren, adviseren en activeren van het brede publiek, enz.

Verder dient ook te worden ingegaan op mogelijke af te sluiten of bestaande samenwerkingsverbanden (met aandacht voor een eventuele toekomstige betrokkenheid van de andere onderzoeksgroepen van het Kenniscentrum), het gebruik van de “merknaam” van het

Kenniscentrum, de afstemming en synergieën tussen (de onderzoeksgroep VUB-imec-SMIT van) het Kenniscentrum en Scivil enerzijds, alsook met de beoogde doelgroepen (het brede publiek en de “maatschappelijke toepassers” van technologie, de Vlaamse overheid), de betrokkenheid van experts en mogelijks andere actoren in het beoogde veld, en dit telkens met een verantwoording van de voorgestelde keuzes. Het toekomstplan bevat daarnaast ook suggesties tot vereenvoudiging/aanpassingen van de rapportering aan en opvolging door het Departement EWI, de governance en aansturing, enz.

Het toekomstplan dient verder ook een financieel plan voor de komende periode te bevatten waarbij minstens rekening wordt gehouden met volgende scenario's:

- Een uitdoofscenario: begeleiding en nazorg van reeds geselecteerde projecten, geen financiële inbreng voor nieuwe projectoproepen.
- Een beperkt scenario: begeleiding en nazorg van reeds geselecteerde projecten, beperkte financiële inbreng voor nieuwe oproepen (bv. tweejaarlijkse oproepen, minder projecten per oproep of kleiner budget per project).
- Een status-quo scenario: begeleiding en nazorg van reeds geselecteerde projecten, bestendiging van de huidige financiële inbreng voor nieuwe oproepen.
- Een uitgebreid scenario: begeleiding en nazorg van reeds geselecteerde projecten, hogere financiële inbreng voor nieuwe oproepen (meer projecten per oproep of groter budget per project).

Aanvullend kan een onderscheid gemaakt worden tussen ad-hoc-(project)financiering (d.i. verderzetting van het huidige financieringsbeleid via jaarlijkse besluiten van de Vlaamse Regering tot subsidietoekenning) of structurele financiering (bv. als onderdeel van het eventuele toekomstige convenant 2026-2030 tussen het Kenniscentrum en het Vlaamse Gewest).

Verder gaat het toekomstplan ook uit van de conclusies uit de eigen ex-postzelfevaluatie en de SWOT-analyse en geeft het aan hoe de zwakke/sterke punten kunnen worden weggewerkt/benut. Tevens gaat het uit van de geïdentificeerde opportuniteiten en bedreigingen/uitdagingen en geeft het aan hoe deze maximaal kunnen worden benut/omzeild. In het bijzonder dienen hierbij zowel de Vlaamse beleidscontext en -ontwikkelingen in overweging te worden genomen zoals de keuze voor maatschappelijke uitdagingen/thema's (d.i. werk, klimaat en milieu, mobiliteit en gezondheid) en de toekomstige inschakeling in het Vlaamse (burger)wetenschapscommunicatiebeleid evenals het systeemperspectief (d.i. als onderdeel van (het flankerend beleid(sluik) van het Vlaams Beleidsplan AI).